

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการจัดการจัดวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของหลักสูตร
2. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533
3. ความสำคัญของหลักสูตรวิชาอาชีพ
4. นโยบายการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ
5. เกณฑ์ในการเปิดสอนวิชาอาชีพ
6. หลักเกณฑ์การอนุมัติและดำเนินการโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
7. แนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
8. แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้
9. ขั้นตอนการจัดวิชาอาชีพ
  - 9.1 การเตรียมการจัดวิชาอาชีพ
    - การจัดแผนการเรียน
    - การจัดครูเข้าสอน
    - การจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร
    - การจัดเตรียมสื่อการสอน
    - การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

- การจัดเตรียมบริการแนะแนว
- การจัดเตรียมการวัดผลและประเมินผล

9.2 การดำเนินการจัดวิชาอาชีพ

- การจัดการเรียนการสอน
- การใช้สื่อการสอน
- การใช้สถานที่ที่สอนและฝึกงาน
- การวัดผลและประเมินผล
- การจัดบริการแนะแนว
- การนิเทศและติดตามผล

9.3 การติดตามประเมินผลการจัดวิชาอาชีพ

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร

มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะ เช่น

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการเตรียมผลเมืองที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรมนั้น

Good (1973) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. โปรแกรมการศึกษาที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียน เพื่อรับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในสายวิชาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

สวัสดิ์ จงกล (2521) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วาดด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2522) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร คือ ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ"

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้นักเรียนเรียน ในหลักสูตรประกอบด้วย ข้อกำหนดที่ระบุถึง จุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหา ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรจึงเป็นรากฐานของการจัดการเรียนการสอน และมีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ เช่น

ธำรง บัวศรี (2504) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้ สร้างเสริมทักษะและทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทางใด มีผลดีต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด

องค์ประกอบของหลักสูตร

มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายท่าน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2522) กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า องค์ประกอบเต็มรูปของหลักสูตรมีอยู่ 8 ประการ คือ

1. จุดหมาย
2. หลักการ
3. โครงสร้าง
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ (แต่ละวิชา)

5. เนื้อหารายวิชา
6. สื่อการเรียน
7. วิธีสอน
8. การประเมินผล

สุมิตร คุณานุภกร (2523) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน
คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

สมน อมรวิวัฒน์ (2524) มีความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดวัยเรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน
3. สังเขปหัวข้อในแต่ละหมวด และประสบการณ์ทั้งหมด
4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการประเมินผล
5. กิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการ และประสบการณ์ของนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา (2529) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร
ไว้ 8 ประการ ได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา
สื่อการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

Taba (อ้างถึงใน บุญมี เฌรยอด, 2531) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรควรมี
องค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน หรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

ดังนั้น องค์ประกอบของหลักสูตร จะประกอบด้วย ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ไว้ดังนี้

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษารอบด้าน อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพ ตามความถนัด และความสนใจ และเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถจัดแผนการเรียนให้จบ ในตัวเอง หรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อ
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ และเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญ และวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล
3. เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่นทางด้านอาชีพ การจัดสอนวิชา อาชีพจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจาก แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการต่าง ๆ ได้

จุดหมายของหลักสูตร

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของ ตนเอง
2. เพื่อให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิด และวิเคราะห์อย่างมีระเบียบ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อให้มีทัศนคติต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงาน ทั้งในส่วนตน และหมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

4. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ตลอดจนเสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม
5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละ เพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล
6. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต ทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม
7. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
8. เพื่อให้รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญในท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ
10. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อปี					
	ม.1		ม.2		ม.3	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
1. ภาษาไทย						
ภาษาไทย	4	-	4	2	4	4
ภาษาต่างประเทศ	-	6	-	6	-	8
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์						
วิทยาศาสตร์	4	-	4	-	4	-
คณิตศาสตร์	4	-	4	-	-	6
3. สังคมศึกษา	5	2	5	2	5	4
4. พัฒนามนุษย์						
พลานามัย	3	2	3	2	3	4
ศิลปศึกษา	2	2	2	4	-	6
5. การงานอาชีพ						
การงาน	4	-	4	-	4	-
อาชีพ	-	6	-	6	-	12
รวม (ไม่น้อยกว่า)	26	6	26	6	20	12
		32		32		32
กิจกรรมแนะแนวและสอนซ่อมเสริม		3		3		3
รวมทั้งสิ้น (ไม่น้อยกว่า)		35		35		35

(แนบท้ายคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ว 2213/2525)

สำหรับวิชาอาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้กำหนดจุดประสงค์ และโครงสร้างวิชา อาชีพไว้ดังนี้

จุดประสงค์

1. เพื่อสำรวจความสนใจในงานอาชีพ และสร้างเสริมทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ
อันควรแก่วัย
2. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพ พร้อมทั้งนำไปปรับปรุงการ
ดำรงชีวิต
3. เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในอาชีพเพียงพอที่จะเป็นผู้ผลิต
ผู้บริโภค และผู้ให้บริการ และร่วมมือในการประกอบกิจการและธุรกิจ

โครงสร้างวิชาอาชีพ

วิชาอาชีพ แบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ

1. หมวดเกษตรกรรม
2. หมวดช่างอุตสาหกรรม
3. หมวดคหกรรม
4. หมวดธุรกิจ
5. หมวดนาฏศิลป์และดุริยางค์ศิลป์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประชาชาติ

จุดหมายของหลักสูตร

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชน และครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับ

ข้อจำกัดต่าง ๆ

4. มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิด
ความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการ
เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสมาชิก มีความสามารถในการจัดการ และ
สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทาง
พัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจน
อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิทยายังค์ จำนวน 57 หน่วยการเรียน ได้แก่ รายวิชาต่อไปนี้
  - 1.1 วิชาแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียน

1.1.1 ภาษาไทย	12	หน่วยการเรียน
1.1.2 วิทยาศาสตร์	9	หน่วยการเรียน
1.1.3 คณิตศาสตร์	6	หน่วยการเรียน
1.1.4 สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียน
1.1.5 พละนาถัย	3	หน่วยการเรียน
1.1.6 ศิลป์	3	หน่วยการเรียน
  - 1.2 วิชาเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียน

1.2.1 สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียน
1.2.2 พละนาถัย	6	หน่วยการเรียน
1.2.3 การงาน	6	หน่วยการเรียน

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มภาษา

2.1.1 ภาษาไทย

2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์

2.2.1 คณิตศาสตร์

2.2.2 วิทยาศาสตร์

2.3 กลุ่มสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

2.4.1 พละนาฏย

2.4.2 ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มการงานและอาชีพ

2.5.1 การงาน

2.5.2 อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์
จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมใน
สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้
จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.4 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

รายละเอียดประกอบโครงสร้าง
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4	-	
1.2 ภาษาคำต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		-	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาคณิตศึกษา			10			10			13
4.1 หลานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
		30			30			30	
กิจกรรม									
1. กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษาต หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์		1			1			1	
2. กิจกรรมความระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ		1			1			1	
3. กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญห หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้		1			1			1	
4. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน		2			2			2	
รวมทั้งหมด		35			35			35	

ความสำคัญของหลักสูตรวิชาอาชีพ

ธนู แสงศักดิ์ (2521) ได้กล่าวว่า คงไม่มีประเทศใดสามารถให้การศึกษา ระดับปริญญาแก่ประชาชนได้ทุกคน หรือแม้เพียงร้อยละ 10-15 ยิ่ง ประเทศที่ยากจนด้วยแล้ว การให้ศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนได้เพียง ร้อยละ 1 ก็นับว่าเป็นการยากยิ่ง ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาเน้นมาทางด้านวิชาชีพ อันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสูงสุดสำหรับชีวิต และเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศ

เสนีย์ พิทักษ์ธรรมพ (2525) กล่าวว่า การศึกษาวิชาอาชีพนั้น ว่า มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการเตรียมบุคคลให้มีความสามารถประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความสนใจของบุคคล ซึ่งจะมีผลผูกพันไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จะเห็นได้จากนโยบายการศึกษา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มุ่งเน้นในเรื่องของวิชาอาชีพ เพื่อแก้ไขมีเหตุหา การว่างงาน โดยมุ่งเน้นที่นักเรียนไม่ได้ศึกษาต่อให้มีความทำงาน

Thompson (1973) ให้ข้อคิดว่าการศึกษาวินิจฉัยอาชีพในระดับมัธยมศึกษาเป็นการ เตรียมตัวของแต่ละบุคคล ก่อนที่จะเริ่มทำงาน

การสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนด้านการอาชีพ ศึกษาความชำนาญในงาน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ ในอันที่จะทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเอง

จากข้อคิดเห็นดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า วิชาอาชีพเป็นวิชาที่มีความสำคัญในการเตรียม บุคคลให้มีความสามารถประกอบอาชีพ ให้ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จัดให้มีกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ โดยกำหนด ให้วิชาการทำงานเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนจะต้องเรียน และวิชาอาชีพเป็นวิชาเลือก ซึ่งผู้เรียนวิชา อาชีพสามารถศึกษาหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยากร และสถานประกอบการต่าง ๆ ใน ท้องถิ่นได้

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2522) ให้ความหมายของวิชาการทำงานและ อาชีพ ไว้ดังนี้คือ

วิชาการงาน เป็นวิชาที่ตักตักมามุ่งให้นักเรียนรู้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน รู้ที่มาของสิ่งผลิตต่าง ๆ รู้จักเครื่องมือวัสดุ กระบวนการ และรู้จักการปฏิบัติอันเป็นพื้นฐานทั่วไป เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหาและนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

วิชาอาชีพ เป็นวิชาที่มุ่งประโยชน์ในการหารายได้เพื่อการครองชีพ ดังนั้น จึงต้องให้เรียนรู้เพิ่มเติมไปจากวิชาการงาน คือ นอกจากจะรู้จักกระบวนการ กรรมวิธีในการปฏิบัติแล้ว ยังต้องรู้จักแหล่งวัสดุ การคิดค้นทุนกำไร และการจำหน่ายด้วย

จากหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรนี้ จะเห็นได้ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านวิชาสามัญ และวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล เพื่อสามารถประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้ตามสมควรเมื่อจบการศึกษา จึงเป็นทั้งหลักสูตรที่จบในตัวเอง หรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ

นโยบายการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ

กรมสามัญศึกษา (2529) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2530 ในด้านคุณภาพการศึกษาไว้ว่า

พัฒนาและสนับสนุนการเรียนของนักเรียนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้มีความรู้ความคิด ทักษะ ปฏิบัติ คุณธรรม น้ำใจ ค่านิยมที่ดีอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกัน เพียบพร้อม เพื่อการศึกษาคือ การเข้าสู่ตลาดแรงงาน และประกอบอาชีพอิสระ ทั้งในสายอาชีพของบิดามารดา หรืออาชีพอื่นที่สามารถดำเนินการได้ในท้องถิ่น

สำหรับนโยบายด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจได้กล่าวไว้ว่า

พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษาวินิจฉัยอาชีพเพื่อการมีงานทำ โดยมุ่งเน้นการอาชีพในท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานอาชีพของพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรืออาชีพอื่นใดที่สามารถกระทำได้ตามสภาพ ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสืบต่อเนื่องการพัฒนาประสิทธิภาพให้สูงขึ้น และการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอาชีพ

กรมสามัญศึกษา (2530) ได้กำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นจุดเน้นตามนโยบายและแผน ในด้านการจัดการศึกษาอาชีพไว้ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ศึกษา ค้นคว้า ส่งเสริมการสอนวิชาอาชีพชั้นที่กลุ่มโรงเรียนหรือจังหวัดละ 1 แห่ง มีโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งทำหน้าที่ศึกษา สํารวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร วิทยาการ ความต้องการ ความเป็นไปได้ เพื่อเสนอแนะและส่งเสริมให้โรงเรียนจัดสอนวิชาอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่นนั้น

2. พัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพ และวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เน้นงานอาชีพที่มีทรัพยากร วิทยาการ เกื้อหนุนอาชีพตามบิดา มารดา อาชีพที่ต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาชีพที่เป็นเครือข่ายของหน่วยหลักใหญ่ อาชีพที่เป็นไปตามความต้องการของสังคม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น

3. พัฒนาการสอน โดยส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกเข้ามาช่วยสอน ทั้งนี้ครูจะต้องทำบทบาทหน้าที่ในด้านการประสานงานร่วมกับวิทยากร เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนของนักเรียน

4. พัฒนาการเรียน เน้นหนักให้นักเรียนปฏิบัติจริง สามารถมีผลผลิตออกมาให้สามารถนำไปใช้หรือขายได้ โดยใช้ทรัพยากร วิทยาการ และสถานประกอบการท้องถิ่น เข้าช่วย

5. จัดตั้งและพัฒนาสหกรณ์การค้าให้สามารถขายผลผลิตของนักเรียนสู่ชุมชนได้ และประสานงานกันระหว่างสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนต่าง ๆ ให้เกิดระบบการส่งเสริมการผลิตและการขายอย่างกว้างขวาง

จึงสรุปได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายให้ กรมสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนการจัดการศึกษาวิชาอาชีพให้สอดคล้อง สนองความต้องการของสังคม ท้องถิ่น ตรงกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จุดเน้นที่สำคัญจึงให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพของบิดามารดา อาชีพในท้องถิ่นหรืออาชีพอื่นที่สามารถทำได้

เกณฑ์ในการเปิดสอนวิชาอาชีพ

กรมวิชาการ (2521) ได้เสนอแนวคิดในการจัดโครงการเรียนที่โรงเรียนควรพิจารณา คือ

1. จำนวนชั้นเรียนที่เปิดสอน ก่อนจัดแผนการเรียน โรงเรียนต้องสำรวจชั้นเรียนที่จะเปิดสอนเสียก่อน

2. จำนวนครูผู้สอน โรงเรียนต้องสำรวจ จำนวนครูที่จะสอนในแต่ละชั้นเรียนว่าสอดคล้องกับจำนวนชั้นเรียนที่จะเปิดสอนหรือไม่

3. จำนวนผู้เรียน โรงเรียนต้องสำรวจจำนวนนักเรียนทั้งหมด พร้อมทั้งสำรวจความถนัด ความสนใจของผู้เรียน

4. ปริมาณวัสดุ อุปกรณ์ การเรียนการสอนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปริมาณของวัสดุและอุปกรณ์มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

5. ความต้องการของท้องถิ่น แผนการเรียนต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

นอกจากนี้แล้ว สุดใจ เหล่าสุนทร (2505) ได้เสนอเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลเข้าเรียนวิชาอาชีพ สรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีสติปัญญาสูงพอเหมาะสมกับอาชีพนั้น และมีความต้องการประกอบอาชีพนั้น ๆ
2. มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจเหมาะกับอาชีพนั้น
3. มีความถนัดเหมาะสมกับอาชีพที่ต้องการจะเรียน
4. มีความสนใจ และทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนั้น
5. ต้องมีโอกาที่จะประกอบอาชีพนั้น
6. มีโอกาสที่เรียนจนสำเร็จ

สรุปได้ว่าในการเปิดสอนวิชาอาชีพ โรงเรียนควรพิจารณาจำนวนชั้นเรียนที่จะเปิด จำนวนครูผู้สอน จำนวนผู้เรียน ปริมาณของวัสดุ อุปกรณ์ ความต้องการของท้องถิ่น และความ ต้องการของผู้เรียน

กรมสามัญศึกษา (2533) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การอนุมัติและการดำเนินการโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ไว้ดังนี้

1. ให้ทุนแก่โรงเรียนในจังหวัด จังหวัดละ 100,000 บาท เพื่อใช้ในการส่งเสริมอาชีพอิสระ ให้มีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ในสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้เงินจากโครงการระดมทรัพยากรภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน
2. ให้นักเรียนของแต่ละโรงเรียนรวมเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เสนอโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ให้คณะกรรมการของโรงเรียนพิจารณาถ่วงถ่วงในเบื้องต้นก่อน แล้วนำเสนอคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด พิจารณาอนุมัติและจัดสรรให้ยึดตามความเหมาะสมของแต่ละโครงการ
3. ให้โรงเรียนตั้งคณะกรรมการของโรงเรียนขึ้น ทำหน้าที่พิจารณาถ่วงถ่วงโครงการ นำเสนอคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด รวมทั้งส่งเสริมพิจารณาควบคุมดูแลการใช้จ่ายและดูแลรักษาเงิน โดยมีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานคณะกรรมการ คณะกรรมการควรประกอบด้วยข้าราชการครูของโรงเรียน จำนวน 3 คน และบุคคลภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น เช่น นายธนาคาร นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน ร่วมเป็นกรรมการด้วย
4. คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด จะทำหน้าที่พิจารณาให้ทุน เพื่อประกอบอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด ในการพิจารณาโครงการควรจะมี นายธนาคาร นักธุรกิจ และผู้นำชุมชนร่วมพิจารณาตัดสินโครงการของนักเรียนด้วย
5. โรงเรียนที่มีนักเรียนยืมเงินทุนไปดำเนินงานโครงการอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน จะต้องนำเงินยืมส่งคืนที่คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด เมื่อสิ้นโครงการ เพื่อนำเงินนั้นไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับโครงการใหม่ต่อไป
6. ในกรณีที่นักเรียนนำเงินไปดำเนินงานโครงการอาชีพอิสระ แล้วขาดทุนหรือไม่สามารถนำเงินที่ยืมไปส่งคืนให้กับคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัดเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ให้โรงเรียนรายงานเสนอขออนุมัติต่อกรมสามัญศึกษาโดยผ่านคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด
7. ให้กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา และคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด ให้การสนับสนุน เผยแพร่ ติดตามผล และรายงานผลการดำเนินการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

กรมสามัญศึกษา (2533) ได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาไว้ดังนี้

1. นักเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ที่มีความประสงค์จะขอทุนในการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อมีรายได้ระหว่างเรียน จะต้องเขียนโครงการ แสดงหลักการ เหตุผล และวิธีการดำเนินงานของโครงการที่ชัดเจน
2. โครงการที่เสนอควรเป็นโครงการระยะสั้น ๆ ที่สามารถเห็นผลการดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 4-5 เดือน โดยกำหนดวงเงินตามความจำเป็นและเหมาะสม
3. โรงเรียนจะต้องชี้แจงบุคลากรและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยควรให้เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 หลักการของอาชีพอิสระ
- 3.2 หลักการของการมีรายได้ระหว่างเรียน
- 3.3 แนวปฏิบัติ

3.3.1 ให้นักเรียนรวมกัน กลุ่มละไม่น้อยกว่า 3 คน โดยมีครูที่ปรึกษาในกลุ่ม

3.3.2 ควรพิจารณาอาชีพที่จะทำให้เกิดรายได้ ในระยะเวลาอันสั้น

3.3.3 วิธีการเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติ

3.4 วิธีการใช้เงินตามโครงการ

4. คณะกรรมการของโรงเรียนประกอบไปด้วย หัวหน้าสถานศึกษา เป็นประธานกรรมการ ข้าราชการครูอย่างน้อย 3 คน เป็นกรรมการ และเลขานุการ และมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อีก 3 คน เป็นกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่พิจารณาถ่วงถ่วงโครงการของนักเรียนในเบื้องต้น แล้วนำเสนอคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ

5. โรงเรียนควรกำหนดเวลาในการเสนอและพิจารณาโครงการของนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

6. โรงเรียนจะต้องแต่งตั้งครูที่ปรึกษาของนักเรียนที่ได้รับการอนุมัติโครงการจากคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด และจะต้องดูแลรับผิดชอบจนกว่าจะสิ้นสุดโครงการ

7. คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด ควรมีการพิจารณาโครงการ
ของโรงเรียนต่าง ๆ ในการประชุมประจำเดือน ทุกเดือน และรายงาน
ผลการดำเนินงานให้กรมสามัญศึกษาทราบเป็นระยะ ๆ

8. การตัดสินใจของคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด ให้ถือเป็นที่สุด

9. คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด จะต้องส่งโครงการของนักเรียน
ที่ได้รับการอนุมัติให้เขตกการศึกษา กรมสามัญศึกษา หน่วยงานละ 1 ชุด

10. โรงเรียน คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์
ควรมีการนิเทศ ติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการนี้อย่าง
สม่ำเสมอ

เมื่อโครงการของนักเรียนสิ้นสุดลง ให้โรงเรียนเรียกคืนเงินยืมนำส่งคณะกรรมการ
สามัญศึกษาจังหวัด เพื่อจะได้เป็นทุนหมุนเวียนให้กับนักเรียนรายอื่นต่อไป

แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับ การนำหลักสูตรไปใช้
บุคลากรที่เป็นตัวจักรสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน
ที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรนั้นประสบผล
สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ได้มีการกล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2520) กล่าวถึง เรื่องการใช้หลักสูตรว่า ประกอบด้วยกิจกรรมซึ่ง
ปฏิบัติเกี่ยวข้องกันโดยบุคคลหลายฝ่ายคือ

1. การบริหาร
2. การนิเทศและติดตามผล
3. การเรียนการสอน
4. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
5. การวัดผลการเรียน

สมิทร คุณานุกร (2523) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า ประกอบด้วย
กิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
3. การสอนของครู

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า ครูใหญ่
เป็นผู้ที่มีบทบาทมาก เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร จะต้องทำการศึกษาหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อที่จะจัด
วางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การเตรียมวางแผนการใช้หลักสูตรใหม่
2. การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่
3. การจัดครูเข้าสอน
4. การจัดตารางสอน
5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียน
6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครองและคณะกรรมการการศึกษาของ

โรงเรียน

7. การจัดสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ และการเลือกสรรโครงการ

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำ
เอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้
อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยกิจกรรม และกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำ
เอกสาร และคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร
การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ
และคุณลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยมีองค์ประกอบ คือ
จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลในการจัดหลักสูตรให้มี

ประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการเตรียมการเป็นอย่างดีในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการติดตามประเมินผล

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปขั้นตอนของการจัดวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ได้ 3 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ขั้นตอนเตรียมการจัดวิชาอาชีพ ประกอบด้วย
  - 1.1 การจัดแผนการเรียน
  - 1.2 การจัดครูเข้าสอน
  - 1.3 การจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร
  - 1.4 การจัดเตรียมสื่อ
  - 1.5 การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน
  - 1.6 การจัดเตรียมบริการแนะแนว
  - 1.7 การจัดเตรียมการวัดและประเมินผล
2. ขั้นตอนดำเนินการจัดวิชาอาชีพ
  - 2.1 การจัดการเรียนการสอน
  - 2.2 การใช้สื่อการสอน
  - 2.3 การใช้สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน
  - 2.4 การวัดผลและประเมินผล
  - 2.5 การจัดบริการแนะแนว
  - 2.6 การนิเทศและติดตามผล
3. ขั้นตอนติดตามประเมินผล

การเตรียมการจัดวิชาอาชีพ

การจัดแผนการเรียน

กรมวิชาการ (2526) กล่าวว่า แผนการเรียน หมายถึง

การกำหนดรายวิชาให้เรียน มีวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรี (ถ้ามี) อย่างมีเป้าหมาย ซึ่งนักเรียนและโรงเรียนได้พิจารณาร่วมกันแล้ว ตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการในอนาคตของ นักเรียนว่าจะมุ่งไปในทางใด เพื่อต้องการเรียนต่อในสถาบันชั้นสูง หรือการประกอบอาชีพ และในการจัดแผนการเรียน โรงเรียนจะต้องศึกษา โครงสร้างของหลักสูตร หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร และรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียดเสียก่อน จึงจะจัดแผนการเรียนให้ตรงกัน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

อรสา ปราชญ์นคร (2525) กล่าวว่า แผนการเรียนคือ การผสมผสานของแต่ละ วิชาเข้าด้วยกัน ระหว่างวิชาบังคับและวิชาเลือก โดยจัดขึ้นเป็นแผนการเรียนต่าง ๆ ตลอดจน กำหนดการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

หลักเกณฑ์ในการจัดแผนการเรียน

กรมวิชาการ (2522) ได้เสนอแนวคิดในการที่โรงเรียนจัดแผนการเรียนและวิชา เลือกที่จะสนองเอกลักษณ์ของผู้เรียน และความต้องการของท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพนั้น แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสำรวจความต้องการของท้องถิ่นในด้านการศึกษาและอาชีพ เพื่อต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา และอาชีพ เพื่อมอบให้ คณะกรรมการบริหารของโรงเรียนนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับไปพิจารณาประกอบในการกำหนดเปิด วิชาเรียน หรือแผนการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นต่อไป

2. ประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและกำหนดแผนการเรียน เพื่อพิจารณา ข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น สสำรวจความพร้อมของ โรงเรียน กำหนดวิชาเลือกและจัดแผนการเรียน วางแผนจัดทำคู่มือนักเรียน

3. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรก่อนรับสมัครนักเรียน เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป เข้าใจและมองเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของหลักสูตร

4. แนะนำการเลือกแผนการเรียน เพื่อชี้แจงวิชาเรียนและแผนการเรียน ที่เปิดสอนแก่นักเรียนและผู้ปกครอง และเพื่อให้นักเรียนเลือกแผนการเรียนได้เหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการ

5. บริการทดสอบมาตรฐาน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ของนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดแผนการเรียนตรงตามเอกัตภาพของนักเรียน

6. การลงทะเบียนเลือกแผนการเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดกลุ่มนักเรียน จัดครูประจำวิชา อาจารย์ที่ปรึกษา และการจัดห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนต่อไป

7. ติดตามผลการเลือกแผนการเรียน เพื่อติดตามผลดูว่าได้เลือกวิชาเรียนหรือแผนการเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับเอกัตภาพหรือไม่เพียงพอ และเพื่อประมวลปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดแผนการเรียน

Hoppock (1967) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า วิชาอาชีพที่เปิดสอนในโรงเรียนหรือในโรงเรียนหรือในสถานศึกษาใด ๆ ควรจะมีลักษณะที่เป็นความต้องการและความจำเป็นของสังคม ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ และสามารถยืดหยุ่นนำไปใช้งานในลักษณะใกล้เคียงได้

Billet (1970) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องวิชาอาชีพว่าหลักสูตรวิชาอาชีพทุกวิชา และทุกระดับชั้น ควรตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงเกี่ยวกับ

1. โอกาสการมีงานทำ
2. นักเรียนที่เรียนจบหลักสูตรมี เปอร์เซนต์สูงที่จะเข้าทำงานตามหลักสูตรที่เรียนมา

ซึ่งจากข้อคิดเห็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดสอนวิชาอาชีพนั้น นักการศึกษา จะคำนึงถึงโอกาสในการหางานทำ และความสำเร็จในการทำงานของนักเรียน รวมทั้งการให้ รู้จักนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้กับงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ เพื่อให้เกิดผลดังกล่าว

โรงเรียนจึงควรที่จะคำนึงถึงการดำเนินการก่อนที่จะเปิดสอนวิชาอาชีพในโรงเรียน ซึ่ง สุดใจ เหล่าสุนทร (2510) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ 3 ประการ คือ

1. สำรวจความต้องการของตลาดในเรื่องแรงงานในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น
2. ศึกษาแนวโน้มของความต้องการคนงานล่วงหน้าเป็นระยะยาวไม่น้อยกว่า 5-6 ปี เพราะการฝึกอาชีพจะกินเวลาราว 3-4 ปี มิฉะนั้นจะทำให้เกิดการผิดพลาดในเรื่องความต้องการคนงานได้
3. สำรวจความต้องการของนักเรียนอยู่เสมอ เพื่อทราบความคิด และความต้องการของอาชีพต่าง ๆ จากนักเรียนและผู้ปกครอง

ธีระ ชัยยุทธยรรยง (2525) ได้เสนอแนวทางในการจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับจุดหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตรนั้น พอสรุปเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

- ก. ชั้นแรก เป็นชั้นของการสำรวจ
  1. สำรวจชุมชน เพื่อให้ทราบ
    - 1.1 ทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการจัดสอนวิชาอาชีพ เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ วัตถุประสงค์
    - 1.2 แหล่งฝึกอาชีพสำหรับนักเรียน เช่น แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
    - 1.3 ความต้องการของชุมชน เช่น การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชนหรือผู้ปกครอง แนวโน้มของความต้องการเกี่ยวกับงานอาชีพของชุมชน
  2. สำรวจโรงเรียน เพื่อให้ทราบ
    - 2.1 ความพร้อมของบุคลากร เช่น ครู ภารโรง ฯลฯ
    - 2.2 ความพร้อมของอาคารสถานที่ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น ห้องเรียน โรงฝึกงาน ที่ดิน หรือบริเวณที่จะใช้ฝึกงาน ฯลฯ

3. สํารวจนักเรียน เพื่อให้ทราบ

3.1 ความถนัด ความสนใจ สติปัญญาของนักเรียน โดยเฉพาะวิชาการทำงาน อาชีพที่นักเรียนสนใจ

3.2 พื้นฐานอื่นที่จะสามารถเรียนได้ เช่น ผลการเรียนที่ผ่านมา สุขภาพ เป็นต้น

ข. ขั้นที่สอง การจัดโครงการแนะแนวสัญจร เป็นการจัดแนะแนวแก่นักเรียน ชั้น ป. 6 ที่กำลังจะสำเร็จการศึกษา โดยเชิญผู้ปกครองของนักเรียน ป. 6 มาร่วมฟังด้วย

ค. ขั้นที่สาม ให้คำปรึกษาเพื่อเลือกแผนการเรียน เมื่อนักเรียนมาเพื่อที่จะสอบ เข้าแผนการเรียนต่าง ๆ โรงเรียนก็จะให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ปกครองก่อนจะเลือกสอบ ตามแผนการเรียนต่าง ๆ โดยอาจจะดูผลการเรียนจากสมุดรายงานเด็ก และแฟ้มสุขภาพประกอบ ในการให้คำปรึกษา หรือ การสัมภาษณ์

ง. ขั้นที่สี่ นักเรียนลงทะเบียนเรียนตามแผนการเรียนต่าง ๆ โดยมีครูแนะแนวเป็นที่ปรึกษา ครูวิชาการและครูวัดผลของโรงเรียนเป็นผู้รับลงทะเบียนเรียน

จ. ขั้นที่ห้า เมื่อนักเรียนเข้าเรียนตามแผนการเรียนต่าง ๆ แล้ว ครูแนะแนวก็จะติดตามผลการเรียนของนักเรียนว่าเรียนได้หรือไม่

จากแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ สรุปได้ว่าการเปิดสอนวิชาอาชีพนั้น โรงเรียนควรมีการวางแผนดำเนินการ ดังนี้

1. สํารวจชุมชน สํารวจความพร้อมของโรงเรียน สํารวจนักเรียน
2. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาเรียนแก่ผู้ปกครองและนักเรียน
3. ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและนักเรียนก่อนตัดสินใจเลือกเรียนวิชาอาชีพ
4. ให้นักเรียนลงทะเบียนเรียนตามที่ต้องการ
5. ติดตามผลนักเรียนหลังจากที่ได้เข้าเรียนแล้ว

การจัดครูเข้าสอน

กรมสามัญศึกษา (2524) ได้เสนอแนวทางในการจัดครูเข้าสอน ไว้ดังนี้

1. การสำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน
2. การกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนตามรายวิชาในแผนการเรียน โดยถือหลักว่าให้สอนตามวุฒิ วิชาเอก โท สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความสามารถ และประสบการณ์ ให้มากที่สุด
3. การพิจารณาจัดครูเข้าสอนตามรายวิชาในแต่ละแผนการเรียน มีหลักการพิจารณา ดังนี้
  - 3.1 จัดตามวิชาเอก
  - 3.2 จัดตามวิชาโท
  - 3.3 จัดตามรายวิชาที่สนใจ
  - 3.4 จัดตามรายวิชาที่มีประสบการณ์
4. การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
  - 4.1 จัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา
  - 4.2 จัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยปฏิบัติการสอน
  - 4.3 จัดคาบเวลาเรียนให้ตรงกัน
  - 4.4 จัดหาบุคคลภายนอกมาช่วยสอน หรือจัดส่งนักเรียนไปฝึกอบรม
  - 4.5 ใช้เทคนิคการสอนแก้ปัญหาคูขาดแคลน
  - 4.6 การใช้เงินบำรุงการศึกษาจ้างครูสอน

การจัดเตรียม เอกสารประกอบหลักสูตร

สัจด์ อุทรานันท์ (2520) กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย

อาคม จันทสุนทร (2520) กล่าวว่า เอกสารหลักสูตรประกอบด้วย แผนการสอน คู่มือครู เอกสารประกอบการเรียนของนักเรียน เอกสารเกี่ยวกับการประเมินผล

เอกสารประกอบหลักสูตรดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นเพียงแนวทางให้ครูจัดการเรียน การสอน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องศึกษาคู่มือครู เอกสารเกี่ยวกับการประเมินผล และจัดทำแผนการสอนให้ชัดเจนก่อนสอน

บำรุง กลัดเจริญ (2525) กล่าวว่า แผนการสอนโดยทั่วไปมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดรวบยอด หมายถึง หลักวิชา หรือความรู้สำคัญอันเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะนำไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดเนื้อหาหรือรายละเอียดของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ หมายถึง ความต้องการโดยเฉพาะของแต่ละวิชา ซึ่งกำหนดไว้ เป็นรายละเอียดในเชิงพฤติกรรม
3. เนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่จัดเป็นสัดส่วน แยกย่อยไว้ในแต่ละแผนเรียงลำดับ ตามความยากง่าย
4. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่เสนอแนะไว้ให้ครูเลือกได้ตามความจำเป็นและ ความเหมาะสม
5. สื่อการเรียน ได้แก่ เครื่องมือ ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุน ให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดหมายที่วางไว้
6. การวัดผล เสนอแนะวิธีการวัดผลไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ครูผู้สอนได้เลือกใช้ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและตัวผู้สอนเอง

การจัดเตรียมสื่อการสอน

สื่อการสอน เป็น เครื่องมือสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การ เรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะ สื่อการสอนมีลักษณะพิเศษซึ่งสามารถทำให้เกิดประสบการณ์ในการ เรียนรู้อย่างมีความหมาย กล่าวคือ สื่อการสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความ เป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ สามารถนำเรื่องราว หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ ทั่วไกลเข้ามาในห้องเรียนได้ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของ เรื่องราว หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ถูกต้อง และสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้นาน ครูสามารถ นำสื่อการสอนมาใช้ประกอบการสอนได้ทุกขั้นตอนของการสอน ตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการ สอน เนื้อหา และขั้นการสรุป บทเรียน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีวิธีการใช้ที่แตกต่างกันออกไปตาม ความเหมาะสมของขั้นนั้น ๆ ทั้งนี้สื่อการสอนจะประสบผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้ มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลือก การเตรียม และการใช้ สื่อการสอนของครู เป็น สำคัญ

กรมวิชาการ (2521) ได้กำหนดแนวทางในการ เลือกสื่อการเรียน ไว้ดังนี้

1. คำนึงถึงสื่อการเรียนที่จะนำไปใช้นั้น ให้ข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง
2. คำนึงถึงคุณค่าในการ เรียนรู้
3. เหมาะสมกับอายุ สติปัญญา และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. ครบถ้วนถึงผู้ใช้อยู่เสมอ เพราะผู้ใช้ควรได้ประโยชน์มากกว่า
5. ศึกษาคู่มือประกอบการสอน
6. สื่อการเรียนนั้นช่วยสร้างปัญหาหรือแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่
7. สื่อการเรียนที่นำมาใช้ส่งเสริมให้เกิดความคิดวิพากษ์วิจารณ์ และก่อให้เกิด

กิจกรรมร่วมกันในการ เรียนการสอน

8. รู้จักวิธีการเก็บรักษาสื่อการเรียนต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ดีและใช้ได้นาน

ลัดดา สุขปรีดี (2522) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลางที่ใช้ใน ขบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ครูและนักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกัน ได้ผลดี ตรงตามจุดมุ่งหมายของการ เรียนการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) กล่าวถึงสื่อการสอนว่า คือ วัสดุอุปกรณ์ และกิจกรรม การเรียนที่ครูและนักเรียนจะต้องทำ เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ซึ่งครูจะต้องจัดทำขึ้นและจัดหา ไว้ให้เรียบร้อย

กรมสามัญศึกษา (2529) ให้ความหมายของสื่อการเรียนว่า หมายถึง วัสดุหรือ เครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งจะมีข้อมูล เนื้อหา สารที่เป็นประโยชน์ต่อประสพการณ์การเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ตัวอย่างของสื่อการเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผนที่ รูปภาพ เป็นต้น

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524) ได้เสนอชนิดของสื่อการเรียน สำหรับวิชา อุตสาหกรรมศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มวิชาอาชีพ ไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมชมโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Visits)
2. การสาธิต (Demonstrations)
3. เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder and Audio Cassette)
4. ของจริงและของตัวอย่าง (Objects and Specimens)
5. หุ่นจำลอง (Model and Mock ups)
6. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน (Project Charts & Process Charts)
7. แผ่นป้ายต่าง ๆ (Bulletin Boards, Chalk boards and Flannel boards)
8. วัสดุได้เปล่าและวัสดุราคาถูก (Free and Inexpensive Materials)
9. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา (Educational Television)
10. โทรทัศน์วงจรปิด (Closed-Circuit Television)
11. เทปโทรทัศน์ (Video tape Recording)
12. ภาพยนตร์ (Films)
13. ฟิล์มสตริป (Filmstrips)
14. สไลด์ (Slides)
15. เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead Projectors)
16. ภาพนิ่ง (Still Pictures)
17. เครื่องฉายภาพทึบแสง (Opaque Projections)

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2524) ได้เสนอประเภทของสื่อการเรียน การสอนกลุ่มการงานและอาชีพไว้ดังนี้

1. หนังสือเรียนแต่ละรายวิชา ในกลุ่มวิชานี้หนังสือเรียนเป็นเพียงคู่มือของบทเรียนเท่านั้น ฉะนั้นการนำเอาหนังสือเรียนในกลุ่มวิชานี้ไปใช้สอนแล้ว นักเรียนท่องจำสิ่งที่มีอยู่ในหนังสือนั้น เป็นสิ่งที่ครูไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ควรใช้โดยถือปฏิบัติเป็นหลักเท่านั้น
2. คู่มือการสอน มีความสำคัญและความจำเป็นสำหรับครูผู้สอนมากที่สุด เพราะจะทำให้ทราบถึงจุดประสงค์ วิธีการจัดกิจกรรม ข้อเสนอแนะ ความรู้สำหรับครู หนังสืออ้างอิง ฯลฯ ซึ่งถือเป็นแนวทางสำหรับครูในอันที่จะนำไปจัดให้นักเรียนปฏิบัติ
3. วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นการปฏิบัติมากที่สุด และครบตามที่ต้องการ นับตั้งแต่เครื่องใช้ภายในบ้าน จนกระทั่งเครื่องใช้ในโรงงาน ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ครูจะต้องศึกษาวิธีการใช้ การดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ให้เข้าใจ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
4. ทรัพยากรในท้องถิ่น การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ นับว่าเป็นส่วนสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มวิชานี้ โรงเรียนควรจัดหาหรือนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ เพราะกิจกรรมที่ปฏิบัติในวิชาการงานและอาชีพควรจะสอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของท้องถิ่น
5. หนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบ นิตยสาร วารสาร เอกสาร เหล่านี้จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียนและครู นอกเหนือไปจากความรู้ที่กำหนดไว้ในคู่มือหรือหนังสือเรียน ครู โรงเรียน ควรจัดหาเอกสารเหล่านี้ไว้ในห้องสมุด หรือแนะนำให้นักเรียนอ่านตามแต่กรณี

Gerlach and Ely (1971) ได้จัดประเภทของสื่อการสอนออกเป็น 7 ประเภท

คือ

1. ของจริง ตัวบุคคล รวมทั้งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ เช่น การสาธิต การทดลอง การศึกษานอกสถานที่
2. สื่อการสอนประเภทภาษาพูด หรือภาษาเขียน หมายถึง คำพูด คำรา วัสดุพิมพ์ คำอธิบายในสไลด์ फिल्मสตริป แผ่นภาพโปร่งใส
3. วัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนสถิติ ไปสเตอร์ การ์ตูน แผนที่ ลูกโลก ภาพวาด วัสดุประเภทนั้นนอกจากนำมาใช้ตรง ๆ แล้ว ยังปรากฏว่าอยู่ในตำราแบบ เรียนหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ บนแผ่นภาพโปร่งใสในฟิล์มสตริป สไลด์ เป็นต้น
4. ภาพนิ่ง เป็นภาพที่ได้มาจากการถ่ายภาพ ได้แก่ ภาพถ่ายทั่ว ๆ ไป อาจใช้ โดยลำพัง หรือใช้กับเครื่องฉายทึบให้มีขนาดตามต้องการ
5. ภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์
6. การบันทึกเสียง ได้แก่ จากเทปบันทึกเสียง
7. สื่อประเภทโปรแกรม เป็นสื่อการสอนที่แสดงขั้นตอนในสิ่งที่จะสอน อาจใช้สื่อ ประเภทสัญลักษณ์ ทัศนวัสดุ หรือโสตวัสดุ รวมกัน เช่น บทเรียน แบบโปรแกรม และ บทเรียนสำเร็จรูป เครื่องช่วยสอน หรือคอมพิวเตอร์

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือสิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ ยิ่งขึ้น และมีหลายประเภท แนวทางในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นนั้น ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

1. เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา
2. เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
4. ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

กรมวิชาการ (2521) กล่าวถึง สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน ที่โรงเรียนอาจใช้ เป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. โรงเรียนมีโรงฝึกงานหรือสถานที่ฝึกงานก็สามารถจัดสอน
2. โรงเรียนมีครูสาขาวิชาอาชีพ แต่โรงเรียนไม่มีโรงฝึกงาน ครูผู้สอนนั้นสามารถสอนวิชาอาชีพภาคทฤษฎีได้ แล้วให้นักเรียนไปฝึกที่ตงงานที่บ้านผู้ปกครอง ซึ่งมีการทำงานอาชีพนั้นอยู่แล้ว
3. โรงเรียนไม่มีครูสาขาวิชาอาชีพ ไม่มีโรงฝึกงานก็สามารถใช้แหล่งวิทยาการได้แก่ โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนสารพัดช่าง ศูนย์ฝึกอาชีพของหน่วยราชการต่าง ๆ
4. โรงเรียนไม่มีครูสาขาอาชีพ ไม่มีโรงฝึกงาน อาจจะทำอาศัยสถานประกอบอาชีพสำหรับให้นักเรียนไปฝึกงาน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงไก่ เป็นต้น
5. โรงเรียนไม่มีครูสาขาอาชีพ ไม่มีโรงฝึกงาน แต่ก็จัดแผนการเรียนวิชาอาชีพได้ โดยการใช้สถานประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นของบิดามารดา ผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งมีปริมาณงานอาชีพพอเพียง

ทวน ทินธุพันธ์ (2508) ได้กล่าวถึง ลักษณะและที่ตั้งของสถานที่ สอนและฝึกงานวิชาอาชีพควรจะต้องเป็นสถานที่ที่ถูกลักษณะ ไม่มีสภาพที่ทำให้เกิดอันตรายได้จากการเข้าไปฝึกงาน เช่น เพดานต่ำ หรือ แสงสว่างไม่เพียงพอ เป็นต้น

สุทธิ ประจงศักดิ์ และ ศิริกุล ไทพิทักษ์ (2525) กล่าวว่า การเรียนการสอนวิชาอาชีพ จำเป็นต้องใช้สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะเบื้องต้นเกี่ยวกับงานอาชีพ ตลอดจนการสร้างกิจนิสัยที่ตงามในการปฏิบัติงาน การจัดสถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียน และครูผู้สอนจะต้องจัด และสร้างขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับสถานที่ที่คล้ายคลึงกับการปฏิบัติงานอาชีพจริง ๆ

สรุปได้ว่า การสอนวิชาอาชีพ จำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งโรงเรียนและครูผู้สอน จะต้องจัดหาสถานที่ฝึกปฏิบัติงานที่มีความพร้อม ปลอดภัย และเหมาะสมกับการปฏิบัติงานให้แก่ นักเรียน

การจัดเตรียมบริการแนะแนว

พนัส หันนาคินทร์ (2512) กล่าวว่า บริการแนะแนวที่โรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัด
คือ

1. การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่
2. การหาข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน
3. การเสนอข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพการศึกษา สังคม
4. การจัดบริการให้คำปรึกษา
5. บริการทำงานและสถานที่ศึกษาต่อ

การแนะแนวอาชีพ กรมวิชาการ (2523) ได้กล่าวถึงความสำคัญ และความจำเป็น
ที่ต้องจัดให้มีบริการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ปรัชญา หลักการ และจุดหมายของการแนะแนว มีลักษณะสอดคล้องกับ
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช
2524 หลักการ และจุดมุ่งหมายดังกล่าว ให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ
และความต้องการ หลักสูตรมุ่งพัฒนาทุกด้าน การจัดการศึกษา ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. อาชีพใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น บทบาทของบริการแนะแนวในเรื่องนี้คือ ให้ข้อมูล
เกี่ยวกับอาชีพ ตลอดจนช่วยเหลือนักเรียนให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่าง
เหมาะสมกับตนเอง

วัชร ทรัพย์มี (2523) ได้เสนอแนะขอบข่ายของการแนะแนวอาชีพในโรงเรียน
มัธยมศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. การพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเอง การแนะแนวอาชีพจะช่วย
ให้นักเรียนรู้จักตนเอง เช่น รู้ว่าอะไรคือความต้องการ ความสนใจ และความสามารถ
ของตน

2. การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ นักแนะแนวควรช่วยให้นักเรียน
ได้รับข้อเท็จจริงในเรื่องอาชีพ

3. การพัฒนาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีต่ออาชีพนักแนะแนวควรช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจว่าตนเองต้องการอะไรจากอาชีพ เช่น รายได้ สถานะทางสังคม เกียรติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การแนะแนวหมายถึง การจัดให้ข้อมูลข่าวสาร บริการให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ การตัดสินใจ และการปรับตัว

การจัดเตรียมการวัดผลและประเมินผล

อุทุมพร ทองอุไทย (2520) กล่าวว่า การวัดหมายถึง กระบวนการที่ตัวเลข หรือสัญลักษณ์จะถูกนำมาเกี่ยวข้องกับลักษณะของวัตถุ คน หรือสิ่งที่จะวัด การวัดจึงต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องมีกลุ่มของวัตถุ หรือคน
2. ต้องมีคุณสมบัติของลักษณะที่จะวัด
3. มีการกระทำโดยการชี้ตัวเลข
4. ต้องพิจารณาถึงธรรมชาติ ตลอดจนค่าตัวเลขหรือสัญลักษณ์เหล่านี้ ไปใช้

อิทธิพร ศรียมก (2523) กล่าวว่า การประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจ ตีราคา หรือสรุปเพื่อพิจารณาความเหมาะสม หรือหาคุณค่าของคุณลักษณะ พฤติกรรม และสิ่งของ ว่าดีเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดผลเป็นหลัก

ปรีชา ซาคิมาลากร (2524) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการวัดผลวิชาการงานและวิชาอาชีพ ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (Indicators) เพื่อให้ทราบว่าจะต้องวัดการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง
2. วิเคราะห์ตัวชี้แต่ละตัวออกเป็นข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการวัดผลแต่ละข้อย่อย
3. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้ หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผลดังนี้

3.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

- (1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (Project) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ
- (2) วัดโดยการสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอบหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความเที่ยงตรง แน่นนอนในการวัดผล

3.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

- (1) สร้างตารางวัดผลและให้คะแนนโดยการสังเกตของครู
- (2) วัดผลจากโครงการหรือแผนงานของนักเรียน

3.3 ความรู้ เทคนิค และความรู้สัมพันธ์ มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

- (1) สอบสัมภาษณ์
- (2) การเข้าเรียน
- (3) การสอบย่อยตลอดภาคเรียน
- (4) สอบปลายภาค

3.4 นิสัยในการทำงาน วัดผลได้โดยการสร้างตารางวัดผล และให้คะแนนจากการสังเกตของครู

3.5 เจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

- (1) สร้างตารางวัดผล และวัดผลโดยการให้คะแนนจากการสังเกตของครู
- (2) ให้คะแนนจากการค้นคว้าและรายงานเกี่ยวกับงานที่ทำ

4. กำหนดค่าคะแนนในแต่ละตัวชี้ (Indicators) ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดคะแนนในแต่ละตัวชี้ ดังนี้

4.1	ทักษะขั้นพื้นฐานในการทำงาน	20	คะแนน
4.2	การวางแผนในการทำงาน	20	คะแนน
4.3	ความรู้เทคนิคและความรู้สัมพันธ์	30	คะแนน
4.4	นิสัยในการทำงาน	20	คะแนน
4.5	เจตคติที่ดีต่องานอาชีพ	10	คะแนน

การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของตน เพื่อนำไปส่งเสริมและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การวัดและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรกำหนดเกณฑ์ให้ตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้เหมาะสมกับบทเรียนและเวลาและครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่สอนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

ส่วนการวัดและประเมินผลวิชาอาชีพ จะต้องวิเคราะห์หาตัวชี้ แล้วจึงกำหนดแนวทางในการวัดผลในตัวชี้แต่ละตัว ซึ่งมีแนวทางในการวัดด้านทักษะพื้นฐานในงานอาชีพ การวางแผนการทำงาน ความรู้ นิสัย และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน โดยกำหนดค่าคะแนนในตัวชี้แต่ละตัวออกมาให้ชัดเจน

การดำเนินการจัดวิชาอาชีพ

การจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2525) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า กิจกรรมที่ครูและเด็กทำร่วมกัน ถ้าจะแยกออกเป็น 2 ส่วนก็เป็น "การเรียน " คือ กิจกรรมที่เด็กทำ และ " การสอน " คือ กิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ทั้งสองอย่างนี้ทำไปพร้อมกัน จึงเรียนรวมกันว่า " การเรียนการสอน "

กรมวิชาการ (2520) กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. จัดให้ครูได้ศึกษาหลักสูตร และ เอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อเตรียมการสอน และจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้ครูใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ และเนื้อหาวิชา ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก
3. จัดโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
4. ส่งเสริมให้มีการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน โดยพยายามให้มีการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด
5. สนับสนุนให้มีการสอนซ่อมเสริม เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน
6. กระตุ้นให้ครูเอาใจใส่ต่อการสอน และดูแลให้มีการปรับปรุงการสอนของครูให้เป็นไปตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
7. สนับสนุนให้ครูได้นำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
8. จัดให้มีการประชุมครู เพื่อวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา และปรับปรุงการเรียนการสอน
9. ส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับบริหารจัดการเรียนการสอน เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชั้นเรียน
10. พยายามลดกิจกรรมอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้ใช้เวลาทำการสอนได้เต็มที่

สำหรับตัวครูผู้สอนนั้น จัดเตรียมการสอนโดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรธรรมชาติของเนื้อหาวิชา กำหนดสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และยังคงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ของผู้เรียนด้วย กรมสามัญศึกษา (2529) กล่าวว่าการเตรียมการสอนของครูมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1. พิจารณาขอบข่ายของหลักสูตร คือ

- 1.1 ต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- 1.2 พิจารณาแหล่งวิทยาการที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2. วางแผน เป็นรายวิชา

- 2.1 พิจารณาโครงสร้างของวิชาและลำดับความสำคัญก่อนหลัง
- 2.2 วิเคราะห์จุดประสงค์ของรายวิชา

ขั้นที่ 3. การเตรียมบทเรียน

- 3.1 เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบทเรียน
- 3.2 เตรียมเนื้อหาบทเรียน
- 3.3 เตรียมวิธีสอน
- 3.4 เตรียมอุปกรณ์การสอน
- 3.5 เตรียมกิจกรรม
- 3.6 เตรียมแบบฝึกหัด
- 3.7 เตรียมนักเรียน
- 3.8 เตรียมแบบวัดผลระหว่างการสอน
- 3.9 เตรียมความพร้อมของครูทุก ๆ ด้าน

ขั้นที่ 4. ขั้นการสอนและการประเมินผล

- 4.1 สร้างความสนใจ โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนอยากเรียน
- 4.2 แจกจุดประสงค์ของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทิศทางและมองเห็นประโยชน์ของบทเรียน
- 4.3 ทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้สัมพันธ์กับความรู้ใหม่ที่ครูจะเสนอในการเรียนครั้งนี้
- 4.4 เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อ
- 4.5 ให้แนวทางการเรียนรู้โดยใช้คำถาม เป็นการนำทาง หรือให้แนวทางไปคิดเอาเอง
- 4.6 ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ หรือทำให้เกิดพฤติกรรมย่อยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมตามจุดประสงค์ปลายทางได้
- 4.7 ให้ข้อมูลย้อนกลับ คือการมีการติชม แนะนำ แก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจในการเรียน และปรับพฤติกรรมของตนเองให้ถูกต้อง
- 4.8 การประเมินค่าการปฏิบัติ ครูอาจใช้ข้อสอบแบบสังเกต และการตรวจผลงานของนักเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนควรมีโอกาสร่วมประเมินด้วย เพื่อให้ทราบว่าตนปฏิบัติได้ครบถ้วนทุกขั้นตอนหรือไม่ ควรปรับปรุง หรือซ่อมเสริมอย่างไร
- 4.9 ส่งเสริมความแม่นยำ และการถ่ายโอน คือ ชั้นสรุปย่อ ทบทวน เป็นการฝึกฝนเพิ่มเติมให้เกิดความชำนาญที่ได้ฝึกปฏิบัติ อาจให้เป็นการบ้านก็ได้

ปรีชา ชาดิมาลากร (2523) ได้วิจัยเรื่อง "ความเข้าใจในวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา" ซึ่งผู้บริหารมีความเห็นว่าวิธีสอนวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ (วิชาอาชีพ) แต่ละวิธีมีความเหมาะสมเรียงลำดับ ดังนี้

1. วิธีสอนแบบสาธิต
2. วิธีสอนแบบโครงการ
3. วิธีสอนแบบแก้ปัญห
4. วิธีสอนแบบใช้ในช่วยสอน
5. วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
6. วิธีสอนแบบค้นคว้า

7. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน
8. วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
9. วิธีสอนแบบการอภิปราย
10. วิธีสอนแบบการประชุม

สุทธิ ประจักษ์ศักดิ์ และ ศิริกุล ไทพิทักษ์ (2525) กล่าวว่า วิธีสอนวิชาอาชีพที่นิยมมีดังต่อไปนี้

1. การสอนแบบบรรยาย (Lecture Method)
2. การสอนแบบสาธิต (Demonstration Method)
3. การสอนแบบกำหนดงาน (Project Method)
4. การสอนด้วยแบบพิมพ์ (Instruction Sheets)

วิธีสอนมีหลายวิธีดังกล่าวมาแล้ว ผู้สอนจะเลือกใช้วิธีใดขึ้นกับลักษณะผู้เรียน จุดมุ่งหมายของบทเรียน และเนื้อหาของแต่ละรายวิชา

การใช้สื่อการสอน

นิรมล ธรรมอำนวยสุข (2531) กล่าวว่า การเลือกสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นนั้น ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

1. เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา
2. เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
4. ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

Wilker and Pendered (1973) กล่าวว่าสื่อการสอนวิชาการทำงานและอาชีพที่นิยมใช้กัน มีดังต่อไปนี้

1. การเยี่ยมชมสถานประกอบการ
2. การสาธิต
3. เครื่องบันทึกเสียง

4. ของจริง และตัวอย่าง
5. หุ่นจำลอง
6. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน
7. แผ่นป้ายต่าง ๆ
8. วัสดุได้เปล่า และวัสดุราคาถูก
9. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา
10. โทรทัศน์วงจรปิด
11. เทปโทรทัศน์
12. फिल्मสตริป สไลด์

การใช้สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

โดยทั่วไปแล้วการเรียนการสอนวิชาอาชีพจะประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ในขณะเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน จึงควรที่จะจัดระบบปฏิบัติงานให้เหมาะสม ซึ่ง โสภณ โสมติ (2526) ได้สรุปว่า โรงฝึกงาน ที่ใช้กันโดยทั่วไป แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงฝึกงานรวม (Comprehensive general shop) การจัดโรงฝึกงานแบบนี้เหมาะสำหรับวิชาช่างอุตสาหกรรม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อเป็นการสำรวจความถนัด ความสนใจของนักเรียนในโรงฝึกงานแบบนี้เป็นแบบที่จัดสอนรวม งานหลาย ๆ แขนงในโรงฝึกงานเดียวกัน เช่น งานไม้ งานโลหะ งานศิลปหัตถกรรม งานไฟฟ้า งานพิมพ์ งานเขียนแบบ ซึ่งเป็นลักษณะกว้างมากกว่า การเรียนการสอนให้ลึกลงไปในงานแขนงใดแขนงหนึ่ง

2. โรงฝึกงานสาขาวิชาช่างเดียวกัน (General unit shop) การจัดโรงฝึกงานแบบนี้ เป็นการจัดการสอนวิชาช่างหมวดใหญ่ ๆ โดยแยกเป็นช่างหมวดย่อย ๆ ในโรงฝึกงานเดียวกัน หรือทำงานที่คล้ายคลึงกัน ใกล้เคียงกันใช้เครื่องมือร่วมกันได้ เช่น โรงฝึกงานช่างโลหะ ก็มีงานทำโลหะ การบัดกรี การกลึงเหล็ก ตีเหล็ก หล่อเหล็ก ฯลฯ หรืออาจจะเป็นงานที่ใกล้เคียงกันที่ใช้เครื่องมือร่วมกันได้ เช่น งานโลหะกับงานไฟฟ้า เป็นต้น โรงฝึกงานแบบนี้มักเป็นโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นส่วนมาก

3. โรงฝึกงานเฉพาะอย่าง (unit shop) เป็นการจัดโรงฝึกงานที่แยกแขนงของงานออกไปต่างหากไม่ปะปนกัน เป็นการสอนงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ในโรงฝึกงานนั้น ๆ เช่น งานทางช่างไม้ ช่างกลึง ช่างวิทยุ ช่างเครื่องยนต์ เป็นต้น โรงฝึกงานแบบนี้เป็นการฝึกทักษะเฉพาะด้าน ครูผู้สอนก็มีความสามารถเฉพาะด้านด้วย โรงฝึกงานแบบนี้จึงจัดได้เฉพาะโรงเรียนอาชีวศึกษาเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตามสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานภายในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอสำหรับการจัดการสอนวิชาอาชีพให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้น กรมวิชาการ (2522) จึงให้ความหมายของ "สถานฝึกงานอาชีพ" ว่า หมายถึง แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ โดยแต่ละอย่างมีความหมาย ดังนี้

1. แหล่งวิทยาการ ได้แก่ การฝึกอาชีพที่โรงเรียนและวิทยาลัยที่สอนวิชาอาชีพ สาขาต่าง ๆ ศูนย์ฝึกอาชีพทั้งของหน่วยราชการและธุรกิจเอกชน

2. สถานประกอบการ ได้แก่ การฝึกอาชีพที่บริษัท ห้างร้าน โรงงาน อุตสาหกรรม ฯลฯ ที่เขายอมรับนักเรียนไปฝึกหัดงานอาชีพต่าง ๆ

3. สถานประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ การฝึกหัดอาชีพที่บ้านผู้ปกครองนักเรียนเอง (Home Training) หรือสถานประกอบอาชีพอิสระอื่น ๆ ที่ทำกันเป็นพื้นบ้าน หรือ อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้าไหมในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทำร่ม การทำเครื่องเขิน หรือทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดทางภาคเหนือ เป็นต้น

4. การทำแผนการเรียนที่บ้าน (Home Project) ภายใต้การนิเทศของครู

ซึ่งการใช้สถานฝึกงานนอกสถานศึกษานั้น Olson (1960) ให้ข้อเสนอแนะวิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนไว้ดังนี้

1. นำเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากภายนอกโรงเรียนมาให้นักเรียนค้นคว้า
2. นำอุปกรณ์ต่าง ๆ จากชุมชน มาใช้ประกอบการเรียนการสอน
3. เชิญวิทยากรมาบรรยายที่โรงเรียน

4. สัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชน
5. การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่
6. การสำรวจแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน
7. การตั้งค่ายพักแรม
8. การหาประสบการณ์จากการไปฝึกงาน

ธนู แสงศักดิ์ (2528) กล่าวว่า การจัดการศึกษาของประเทศไทย ปัจจุบันต้องเน้นเป็นอย่างยิ่ง คือ ส่งเสริมการสู่งาน ชยัน อดทน และรู้งานอาชีพ โดยการฝึกหัดประกอบอาชีพ ไม่ควรเน้นการศึกษาเพื่อเป็นลูกจ้างธุรกิจ อุตสาหกรรม สถานฝึกงานอาชีพที่โรงเรียนควรใช้ให้กว้างขวาง คือ

1. ใช้ห้องปฏิบัติการและโรงฝึกงานของโรงเรียน
2. มีการฝึกหัดงานอาชีพที่บ้านคือ เนื่องจากโรงเรียน
3. มีการฝึกหัดงานโดยใช้แหล่งวิทยาคาร และสถานประกอบการ
4. มีการฝึกหัดงานโดยให้บิดามารดา และประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้สอนงาน

มีการประสานกันอย่างใกล้ชิด

กรมวิชาการ (2527) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินการส่งนักเรียนไปฝึกงานในสถานฝึกงานอาชีพไว้ดังนี้

1. ปฐมนิเทศก่อนส่งนักเรียนไปฝึกงานในเรื่องต่อไปนี้
  - 1.1 แจ้งจุดประสงค์ของวิชาอาชีพที่นักเรียนจะไปฝึกงาน
  - 1.2 การแต่งกายในระหว่างฝึกงาน
  - 1.3 การปฏิบัติตนในระหว่างฝึกงาน
  - 1.4 ความปลอดภัยในการเดินทางไปฝึกงาน
  - 1.5 ระเบียบปฏิบัติของสถานฝึกงาน

2. อาจารย์ผู้ควบคุม และนิเทศการฝึกงาน ควรปฏิบัติดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ

- หลักสูตรวิชาอาชีพที่ได้รับมอบหมาย
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้

จากแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ

2.2 หน้าที่ของอาจารย์ผู้ตรวจ และนิเทศการฝึกงาน

- ตรวจการฝึกงาน และให้คำแนะนำในการฝึกงาน
- ประชุมสัมมนาการฝึกงาน

3. การตรวจและนิเทศการฝึกงานอาชีพ

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524) ได้ให้ความหมายของโรงฝึกงานว่า เป็นสถานที่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ มีกิจนิสัยที่ดีในการปฏิบัติงาน หน้าที่ของครูผู้สอนที่สำคัญ คือ จัดโรงฝึกงานให้มีความพร้อมที่ผู้เรียนจะเข้าไปใช้ได้ทันที

หวน พินธุพันธ์ (2508) กล่าวว่า "เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานของนักเรียนจะต้องเพียงพอ และใช้การได้ดีอยู่เสมอ เพราะถ้าไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนแล้ว เด็กจะขาดวินัยได้ง่าย"

สรุปได้ว่าการใช้สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานในการเรียนวิชาอาชีพนั้น ผู้เรียนจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ มีการปฐมนิเทศนักเรียน ควบคุม และนิเทศการฝึกงานตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

การวัดผลและการประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2524) กล่าวถึง การดำเนินการจัดการประเมินผลของโรงเรียน

ดังนี้

1. การจัดบุคลากร

1.1 จัดตั้งเจ้าหน้าที่วัดผลหรือนายทะเบียนวัดผลของโรงเรียนจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับงานประเมินผล

1.2 จัดคณะบุคลากรร่วมดำเนินงานประเมินผล อาจตั้งเป็นคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียนก็ได้ คณะกรรมการวิชาการมีหน้าที่ดังนี้

1.2.1 กำหนดตัวบุคคลที่จะดำเนินงานตามแผนการประเมินผล เช่น กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การเขียนข้อสอบ การจัดทำข้อสอบ ฯลฯ

1.2.2 กำหนดแผนการประเมินผลและติดตามผล

1.2.3 ประสานงานประเมินผลกับกลุ่มโรงเรียนในการกำหนดอัตราส่วนของคะแนนระหว่างภาคกับปลายภาคเรียนของแต่ละวิชา การจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา และจัดทำข้อสอบวิชาบังคับร่วมไว้ในกลุ่ม

1.2.4 จัดทำแผนการใช้งบประมาณเพื่อการประเมินผล

1.2.5 จัดบริหารงานในเรื่องการสอนซ่อม เสริมและการสอบแก้ตัว

1.2 จัดการฝึกอบรม ชี้แจง แนะนำ คณะทำงานวัดผลให้มีความรู้ความเข้าใจจนสามารถปฏิบัติงานได้

2. วิธีดำเนินการ

2.1 นำระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการศึกษาที่ควรใช้ มาทำความเข้าใจกับครู อาจารย์ภายในโรงเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง

2.2 จัดหาเครื่องมือวัดผล ประเมินผลการศึกษาที่ควรใช้ เช่น เครื่องมือวัดผล การเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ครบทุกด้าน เช่น แบบวัดด้านการสังเกต แบบวัดการปฏิบัติจริง ข้อสอบข้อเขียน แบบสำรวจรายการ เป็นต้น

2.3 ให้ความรู้แก่ครู อาจารย์ในเรื่องวิธีการวัดผลประเมินผล สักอบรม
ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเครื่องมือวัดผลประเมินผล

2.4 การติดตามดูแล และนิเทศการปฏิบัติงาน วัดผลประเมินผลของ ครู
อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องในลักษณะต่อไปนี้

2.4.1 ติดตามผลการเรียนว่าครบตามเกณฑ์การจบหลักสูตร

2.4.2 ติดตามผลการสอบ เมื่อจบภาคเรียน เมื่อสอบแก้ตัว หรือก่อน
เรียนซ่อม เสริม หรือการ เรียนซ้ำ

2.4.3 ติดตามการวัดผลระหว่างเรียนในภาคเรียนเป็นระยะ ๆ
ทั้งรายวิชา กลุ่มวิชา จากสมุดประเมินผลรายวิชา และปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย
ข้อมูลย้อนกลับจากการสอน

3. การนำผลการวิเคราะห์จากการวัดผล ประเมินผลไปใช้ปรับปรุงการสอน

พจน์ สะเพียรชัย (2526) กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลวิชาอาชีพ ภาคทฤษฎี
นั้นไม่แตกต่างจากการวัดผลประเมินวิชาสามัญทั่ว ๆ ไป แต่สำหรับในด้านการปฏิบัติงานนั้นมีวิธี
การประเมินแตกต่างจากวิชาสามัญอื่น ๆ ดังนี้คือ

1. การวัดวิธีการ กระบวนการ และแนวทางปฏิบัติ
2. การวัดหรือประเมินผลงานชิ้นสุดท้าย
3. การวัดเจตคติ หรือคุณภาพทางจิตใจของผู้เรียนที่มีต่อการทำงาน เช่น

ความอดทน ความวิริยะอุตสาหะ ความเพียรพยายาม ระเบียบในการทำงาน การบังคับ
ตัวเองให้ทำงานเสร็จภายในเวลา และอื่น ๆ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2529) ได้ศึกษาและรวบรวมปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล
การเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา สรุปความได้ว่า

1. ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการประเมินผลการเรียน ระดับมัธยมศึกษา ขาดศรัทธาในการวัดและประเมินผลแบบอิง เกณฑ์ หรืออิงวัตถุประสงค์ ขาดความรู้ความสามารถในการสร้าง เครื่องมือในการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ โดยเฉพาะเครื่องมือวัดในความรู้สึก หรือจิตอาวรณ์ และขาดความรู้ ความสามารถ ในเทคนิค การวิเคราะห์ข้อสอบ การสร้างธนาคารข้อสอบ การเขียนข้อสอบตามลักษณะ เฉพาะ และการสร้างข้อสอบมาตรฐาน

2. ระเบียบการประเมินผลการเรียนมีลักษณะอุดมคติมาก เมื่อเทียบกับความรู้ ความสามารถของครูในด้านการวัดและประเมินผลการเรียน โดยเฉพาะระเบียบ เกี่ยวกับการให้ โอกาสนักเรียนสอบแก้ตัวได้ไม่จำกัด (ได้มีการ เปลี่ยนแปลงในระเบียบ ฉบับ พ.ศ. 2529) แล้ว ซึ่งอาจมีผลข้างเคียงทำให้นักเรียน เป็นผู้ไม่รับผิดชอบ

3. เอกสารเกี่ยวกับการประเมินการ เรียนมีไม่เพียงพอ อีกทั้งมีการ เปลี่ยนแปลง ระเบียบจนทำให้ผู้ปฏิบัติ แม้แต่ฝ่ายวิชาการ หรือฝ่ายทะเบียนวัดผลของโรงเรียนยังสับสน

4. การให้อำนาจการประเมินผลการเรียนแก่ครูและกลุ่มโรงเรียน เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่กลุ่มโรงเรียนยังขาดผู้รู้ ช่วยเหลือในด้านนี้ ทำให้ครูประสบปัญหาในการปฏิบัติตามระเบียบ

การจัดการบริการแนะแนว

งานแนะแนว เป็นงานที่มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาให้บรรลุ เป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นหลักสูตรแบบกว้าง สามารถจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคน และสภาพ ของท้องถิ่น ดังนั้นการแนะแนวจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เลือก เรียนตาม โครงการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่ง วิชัย ราษฎร์ศิริ (2526) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของ การแนะแนวไว้ ดังนี้

1. นักเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยแห่งการมีปัญญา หรือวัยแห่งความ ว้าวุ่นทุกด้าน การแนะแนวจะช่วยประคับประคองให้นักเรียนจำนวนมากแก้ปัญหาของตนได้อย่าง เหมาะสม

2. สภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้เด็กห่างเหินพ่อแม่ ขาดความอบอุ่นทางด้านจิตใจ ครูจึงควรให้ความอบอุ่นแก่เด็กในโรงเรียนเป็นการชดเชย มิฉะนั้น เด็กจะหลงทางผิด เอาสิ่งที่ผิดเป็นที่พึ่ง

3. หลักสูตรปัจจุบันมุ่งสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันโดยโรงเรียนต้องจัดแผนการเรียน ซึ่งประกอบด้วยโครงการเรียนเพื่อให้สนองความสนใจ ความถนัดของนักเรียนและอาชีพที่มีในท้องถิ่น ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะสามารถเลือกโครงการเรียนที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมซึ่งการแนะแนวจะช่วยให้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ช่วยนักเรียนให้ทราบถึงความสนใจและความถนัดของตนเอง โดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ทางการแนะแนว

3.2 ช่วยให้ข้อมูลด้านความต้องการและความพร้อมของท้องถิ่น เพื่อโรงเรียนจะได้เปิดโครงการเรียนที่เหมาะสม โดยพยายามประสานความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นให้ตรงกัน

3.3 ช่วยให้นักเรียนรู้จักสิ่งที่ตนจะเลือก โดยให้ข้อมูลต่าง ๆ มาก พอที่นักเรียนจะทราบว่าตนมีโอกาสจะเลือกโครงการเรียนใด วิชาเลือกใดบ้าง โดยต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติของนักเรียน ลักษณะของรายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลรวมทั้งเมื่อเรียนจบแล้วจะมีประโยชน์อย่างไร

3.4 ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม โดยบริการให้คำปรึกษาในกรณีที่นักเรียนยังตัดสินใจไม่ได้

3.5 ช่วยติดตามดูแลความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนว่าเรียนตามโครงการเรียนนั้น หรือเลือกเรียนวิชาใดไปแล้ว เรียนได้หรือไม่ ได้ผลอย่างไร ถ้าเรียนไปแล้วได้ผลดีไม่มีปัญหา ก็แสดงว่าเลือกได้ถูกต้อง

บทบาทของครูแนะแนวกับหลักสูตร

บุคลากรในโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ครูแนะแนว และครูผู้สอนย่อมมีบทบาทที่จะช่วยให้งานแนะแนวดำเนินไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ครูแนะแนว มีบทบาทดังนี้

1. ร่วมจัดโครงการเรียน หน้าที่จัดโครงการเรียน เป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดร่วมกับฝ่ายบริหาร ครูแนะแนวเข้าไปช่วยในฐานะผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา ต่อและการประกอบอาชีพ เพื่อช่วยให้โครงการเรียนมีความหมาย และเพื่อครูแนะแนวจะนำไปชี้แจงแก่นักเรียนได้อย่างถูกต้อง การจัดโครงการเรียนต้องคำนึงถึงอัตรากำลังครู สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องเรียนเฉพาะวิชา วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ แหล่ง วิทยาการในห้องอื่น

2. การเลือกโครงการเรียน หลังจากที่ยุทธศาสตร์จัดโครงการเรียนเสร็จ ครูแนะแนวต้องทำหน้าที่สานต่อ คือ จัดการให้นักเรียนได้เลือกโครงการเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับอัคภาพของตน การจัดเตรียมข้อมูลของครูแนะแนว อาจจัดทำเป็นชั้นคอนดั่งต่อไปนี้

2.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบกรอกประวัติ การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ประวัติการศึกษา สภาพ เศรษฐกิจ สุขภาพ กิจกรรมที่เคยทำในโรงเรียนเดิม ความสนใจ ความถนัด ความมุ่งหมาย ในการเรียน อาชีพในอนาคต เป็นต้น

2.2 รวบรวมข้อมูลสนเทศต่าง ๆ ทางด้านการศึกษา อาชีพ เพื่อให้ให้นักเรียน ได้ศึกษาก่อนที่จะตัดสินใจเลือกโครงการเรียน

2.3 เสนอข้อมูล เป็นการให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน มีความพร้อมที่จะเลือกโครงการเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น

2.3.1 จัดทำคู่มือการลงทะเบียนเลือกโครงการเรียนสำหรับผู้ปกครอง และนักเรียน โดยแจกให้ทั่วถึงและได้อ่านก่อนเลือกวิชาเรียน

2.3.2 ปฐมนิเทศนักเรียนและผู้ปกครอง เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะนำข้อมูลมา เสนอให้ผู้ปกครองและนักเรียนได้ทราบก่อน เลือกโครงการเรียน

2.3.3 ในกรณีที่โรงเรียนไม่สามารถจัดทำคู่มือลงทะเบียจนแจกได้ทัน ควรจัดทำโครงการเรียน หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกโครงการเรียน ตีคประกาศให้นักเรียนและผู้ปกครองได้ทราบโดยทั่วถึงกันก่อน เลือกโครงการเรียน

2.3.4 ถ้านักเรียนยังมีความสงสัยหรือมีปัญหาไม่สามารถตัดสินใจเลือกโครงการเรียนได้ ครูแนะแนวควร เปิดโอกาสให้นักเรียนปรึกษาได้

(กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2521)

กิจกรรมแนะแนวอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กิจกรรมแนะแนวอาชีพที่ควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่

1. บริการสำรวจตนเองเพื่อวางโครงการอาชีพ
2. บริการให้ข้อมูลด้านอาชีพ
3. บริการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ
4. บริการจัดวางตัวนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพ
5. บริการติดตามผล

การบริการให้ข้อมูลทางด้านอาชีพ หรือ การสนทนาทางอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้น อัมพา ไชติกเสถียร (2509) ให้ความเห็นว่า นักเรียนควรจะรู้ในสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ความสำคัญของอาชีพ
2. ลักษณะของงาน
3. สภาพของงาน
4. คุณสมบัติประจำตัว
5. การเตรียมตัว
6. โอกาสและความก้าวหน้า
7. การชดเชย
8. ประโยชน์ที่จะได้รับและปัญหาที่จะต้องประสบ

งานแนะแนวอาชีพในสถานศึกษา

อนุพงศ์ สุขเกษม (2527) กล่าวถึง การปฏิบัติงานแนะแนวอาชีพในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ อย่างเป็นระบบ มีดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเอง
2. ให้นักเรียนได้ข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัยในด้านอาชีพ
3. ให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้นักเรียนตัดสินใจอย่างเหมาะสม
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนและฝึกงานในสาขาวิชาที่ตนถนัด
5. จัดหางานให้นักเรียนทำหลังจากจบการศึกษา หรือจัดให้ศึกษาต่อ เพื่อหาความรู้

และประสบการณ์เพิ่มเติม

6. ติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษาไปแล้ว

กิจกรรมแนะแนวอาชีพที่ควรจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา ได้แก่

1. ชี้แจงให้เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียน รวมทั้งชี้แจงให้เห็นว่าวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกมีความสัมพันธ์กับอาชีพต่าง ๆ อย่างไรบ้าง
2. จัดอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ภายในห้องเรียนหรือในช่วงโม่ง โชมรูป โดยพยายามเลือกสรรอาชีพต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีส่วนสัมพันธ์กับวิชาที่เรียน หรือหัวข้อที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก
3. ใช้แบบสำรวจตรวจสอบความสนใจและความถนัดในอาชีพต่าง ๆ
4. ส่งเสริมให้มีการจัดชุมนุมอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัด
5. แทรกบทความเกี่ยวกับอาชีพในหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน
6. จัดนิทรรศการอาชีพต่าง ๆ ในห้องสมุด
7. จัดฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง फिल्मสตริป หรือวิดีโอเทปเกี่ยวกับอาชีพ ให้นักเรียน

ได้มีโอกาสชมเป็นครั้งคราว

8. จัดทัศนศึกษา พานักเรียนไปชมโรงงานอุตสาหกรรม ร้านสรรพสินค้าใหญ่ ๆ หรือโรงแรมใหญ่ ๆ
9. จัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสำรวจอาชีพในชุมชน โดยให้นักเรียนออกไป สอบถาม หรือสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจ แล้วกลับมารายงานให้นักเรียน คนอื่น ๆ ในห้องเรียนทราบ
10. เชิญผู้ปกครองมาพบปะ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเลือกอาชีพของบุตรหลาน ของคน
11. จัดให้เด็กเล่นละครแสดงบทบาทอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาส สอดแทรกความรู้สึกที่มีต่ออาชีพนั้น ๆ
12. จัดให้มีวันอาชีพ มีนิทรรศการแสดงผลภัณฑ์ และการทำงานของโรงงาน หรือห้างร้านต่าง ๆ จัดให้มีวิทยากรบรรยาย หรือจัดอภิปรายเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ
13. จัดบริการทางาน ให้นักเรียนทำในยามว่าง
14. การจัดตั้งศูนย์สน เทศทางอาชีพ
15. การจัดโครงการสัมผัสอาชีพ

สรุปได้ว่า การจัดบริการแนะแนวเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะ บริการแนะแนวจะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตน ทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจ เลือกเรียนตามโครงการที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกอาชีพ ที่ตนเองถนัดได้

การนิเทศและติดตามผล

มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายทัศนะด้วยกัน เช่น

Good (1959) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำ ครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้วิธีการปรับปรุงการสอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือก และปรับปรุงวัสดุประสงค์ทางการศึกษา ช่วยเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน และช่วยเลือก และปรับปรุงการประเมินผลการสอน

Wiles (1967) กล่าวว่ากรณีเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือพัฒนาสภาวะการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ส่วนในทัศนะของเบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton & Brueckner, 1947) เห็นว่า กรณีเทศการศึกษาเป็นกลวิธีของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการ เกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน โดยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลายฝ่าย เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาแก่เด็ก บริกส์และจัสท์แมน (Briggs & Justman, 1952) ยังเห็นว่า เป็นการประสานประโยชน์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อทำให้มีกำลังใจตลอดจนเกิดความเจริญงอกงามในอาชีพ

สาย ภาณุรัตน์ (2517) กล่าวว่า กรณีเทศการศึกษา คือ "การให้ครูเติบโตพึ่งตนเองได้ แล้วนำผู้ที่พึ่งตนเองไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป"

ชารี มณีศรี (2521) กล่าวว่า กรณีเทศการศึกษาคือ "ความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนการสอน"

สรุปได้ว่า กรณีเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์

ความมุ่งหมายของกรณีเทศ

Briggs & Justman (1952) เห็นว่ากรณีเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของอาชีพ ซึ่ง Good (1959) มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า กรณีเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาการ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และช่วยเลือกจัดสรรอุปกรณ์การศึกษา ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีการสอน

สาย ภาณุรัตน์ (2509) เห็นว่าความมุ่งหมายของกรณีเทศการศึกษานั้น ช่วยให้ครูเข้าใจถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ครูเห็นและเข้าใจความต้องการของเยาวชน ช่วยสร้างครูให้มีลักษณะแห่งการเป็นผู้นำ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูช่วยพิจารณามอบหมายงานให้ครูทำตามความสามารถ ให้ครูพัฒนาการสอนของตนเอง ช่วยเหลือครูใหม่ให้เข้าใจงาน ประเมินผลงานของครู ศึกษาปัญหาของครูและเด็ก และช่วยครูให้พ้นจากการใช้งานเกินขอบเขต

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา เพื่อช่วยเหลือ และปรับปรุงการสอนของครู ได้สรุปไว้ 6 ประการ (OSMIAE) ดังนี้

O - Objective	การช่วยเหลือครูในการ เลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์การสอน
S - Subject Matter	การช่วย เหลือครูในการ เลือกและปรับปรุง เนื้อหาการสอน
M - Methods	การช่วย เหลือครูในการ เลือกและปรับปรุงวิธีการสอน
M - Materials	การช่วย เหลือครูให้รู้จัก เลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
A - Activities	การช่วย เหลือครูให้รู้จัก เลือกและปรับปรุงวิธีการใช้กิจกรรม เสริมหลักสูตรในการสอน
E - Evaluation	การช่วย เหลือครูให้รู้จัก เลือกและปรับปรุงวิธีการประเมินผล การเรียนการสอน

กรมสามัญศึกษา (2530). ระบุความมุ่งหมายของการนิเทศไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อรักษาและส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน
2. เพื่อแก้ปัญหาให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอน และบุคลากรของโรงเรียน ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร
3. เพื่อปรับให้หลักสูตรและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
5. เพื่อให้คำปรึกษา และประสานงานทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. เพื่อประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการ เขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ดำเนินโครงการ และงานพัฒนาต่าง ๆ ที่มอบไปยังเขตการศึกษาและจังหวัด

หลักการนิเทศการศึกษา

Burton and Brueckner (1955) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา คือ เป็นไปตามความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์ ควรจะมีวิวัฒนาการทั้งทางด้านเครื่องมือและกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ คือ เป็นไปอย่างมีลำดับ เป็นระเบียบในกระบวนการทำงาน
3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย คือ เคารพในตัวตนคุณค่า คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ คือ แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออก พัฒนาปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานให้มากที่สุด

รองรัตน์ อิศรภักดี (2521) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. จะต้องเป็นการแสวงหาช่องทางที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดอ่านและปฏิบัติการทางสร้างสรรค์
2. ให้โอกาสแก่ทุกคนให้บรรลุผลตามวุฒิภาวะของเขา โดยมีให้หักหาญเอาแต่ใจหรือถือหลักวิชาเป็นเกณฑ์ จนบุคคลอื่นตามไม่ทัน
3. ให้แต่ละคน เสนอผลงานตามความสามารถ ไม่ปล่อยให้คนใดหรือหมู่ใดผูกขาดความเป็นผู้นำในการทำงาน
4. สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมมีออกความคิดเห็น ตัดสินใจ ชี้ขาดในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการตัดสินใจชี้ขาดนั้นมีผลถึงผู้นั้นด้วย
5. ยอมรับนับถือความแตกต่างของแต่ละบุคคล และให้ความต่างนั้น เป็นสิ่งประกอบในการพิจารณาการปฏิบัติ หรือการมอบหมายงานแก่บุคคลนั้น

6. ยอมรับความสำคัญของครูในสภาพการเรียนของโรงเรียนและยอมรับให้ครูได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือจัดปัญหาที่ครูประสบมา

7. พยายามทำให้ครูมีความสำนึกในความมั่นคงในอาชีพการงาน มีกำลังใจ มีมานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ มีความพอใจในผลสำเร็จของงาน มีใจกล้าหาญ และยุติธรรมในการสำรวจดูความสามารถ และความบกพร่องของตนเอง เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงการงานให้ดีขึ้น

8. ทำให้มีการพัฒนานโยบายการนิเทศการศึกษาและความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

9. นำเอาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของเด็ก กระบวนการเรียน ระเบียบสภาพสังคม ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการพัฒนาการของหลักสูตรวิชาอาชีพมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียน

กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

Harris (1985) ได้เสนอกิจกรรมไว้ 23 ชนิด สำหรับการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและผู้นิเทศทั่วไป ดังนี้คือ

1. การบรรยาย (Lecturing)
2. การบรรยายที่มีสื่อประกอบ (Visualized Lecturing)
3. การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม (Panel Presenting)
4. การดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Viewing Film or Television)
5. การฟังเทป วิทยุ และจานเสียง (Listening to Tape, Radio or Recording)
6. การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ (Exhibiting Materials and Equipment)
7. การสังเกตภายในห้องเรียน (Observing in Classroom)
8. การสาธิต (Demonstrating)
9. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviewing)
10. การสัมภาษณ์เฉพาะบางเรื่อง (Focused Interviewing)

11. การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-Directive Interviewing)
12. การอภิปราย (Discussing)
13. การอ่าน (Reading)
14. การวิเคราะห์ข้อมูลและการคิดคำนวณ (Analyzing and Calculating)
15. การระดมสมอง (Brainstroming)
16. การบันทึกวิดีโอเทปและถ่ายภาพ (Videotaping and Photographing)
17. การจัดทำเครื่องมือและข้อทดสอบ (Instrumenting and Testing)
18. การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Sessing)
19. การพาไปทัศนศึกษา (Field Trip)
20. การเยี่ยมเยียน (Intervisiting)
21. บทบาทสมมติ (Role Playing)
22. การเขียน (Writing)
23. การปฏิบัติตามคำแนะนำ (Guide Practice)

อาคม จันทสุนทร (อ้างถึงใน กฤษณี น้ำเพชร, 2520) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนไว้ดังนี้ การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน สามารถใช้กิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ ผู้นิเทศภายในโรงเรียนจะใช้การนิเทศโดยให้ความรู้แก่ครูได้หลายอย่าง ได้แก่

- 1.1 การให้คำแนะนำ
- 1.2 การประชุมปรึกษาหารือ
- 1.3 การจัดการอบรม
- 1.4 การปฐมนิเทศ
- 1.5 การใช้เอกสารให้ความรู้
- 1.6 การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

2. การสาธิต ได้แก่ การสาธิตวิธีสอน การสาธิตการใช้เครื่อง เป็นต้น

3. การพาไปดูงาน โดยพาครูไปดูการแสดงการจัดนิทรรศการ หรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานสายวิชานั้น
4. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน
5. การบริหารทางวิชาการ ให้บริการด้านวัสดุการเรียนการสอน และแนะนำแหล่งวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผลและการวิจัย ผู้นิเทศในโรงเรียนจะต้องใช้การประเมินผลและการวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่า การดำเนินการเรียนการสอนมีจุดอ่อนตรงไหน เพื่อจะได้กระตุ้นส่งเสริมให้ดีขึ้น
7. การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น เช่น การประกวดผลงานนักเรียน เป็นต้น
8. การให้ไปฝึกงาน
9. การทำให้เกิดความเข้าใจ

กิจกรรมการนิเทศที่กล่าวมาข้างต้นจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้นิเทศการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับงานที่จะนิเทศ

การติดตามประเมินผล

Tyler (อ้างถึงใน มาลี บุชยะมา, 2531) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการ เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากพฤติกรรมการกระทำ กับข้อมูลที่กำหนดไว้ เป็นวัตถุประสงค์

Stufflebeam (1971) ได้ให้คำจำกัดความว่า การประเมินผลคือกระบวนการ กำหนด และรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้มีหน้าที่วินิจฉัย สิ่งการ ได้เลือกใช้ในการวินิจฉัย

เสริมศรี ไชยศรี (2528) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง การพิจารณา คัดลึนว่ากระบวนการ หรือ ผลลัพธ์นั้นมีคุณภาพเหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลจากเครื่องมือการวัดต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยในการคัดลึน ปรับปรุง พัฒนา เลือก และ ใช้สรรพสิ่งทั้งมวล (รวมทั้งคน สัตว์ สิ่งของ) ให้ดีขึ้น

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2528) ให้ความหมายของการประเมินผล ไว้ว่า การประเมินผลหมายถึง ขบวนการตีความหมาย (Interpretation) และการตัดสินคุณค่า (Value Judgement)

ดิเรก ศรีสุโข (อ้างถึงใน สหหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528) กล่าวว่า งานรับผิดชอบด้านการประเมินผล ควรมีการวางแผนงานการประเมินผลให้สอดคล้องกับงานอื่น ๆ ดังนี้

1. สิ่งที่ต้องประเมินผล
2. วิธีการประเมินผล
3. ตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ประเมินผล
4. กำหนดเวลาการประเมินผล
5. กำหนดเวลาการรายงานผลตามขั้นตอน
6. สร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินผล
7. การดำเนินงานประเมินผลแต่ละขั้นตอน
8. การรายงานการประเมินผลโครงการตามกำหนดเวลา
9. การเขียนรายงานประเมินผลทั้งโครงการ

Wayne W, Welch (อ้างใน ภทรา อรรถภาค, 2530) กล่าวว่าในการประเมินโครงการหรือการประเมินหลักสูตรนั้น เพื่อจะทำการประเมินจะต้องตอบคำถาม 3 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคือ

1. ทำไมต้องประเมิน การประเมินครั้งนี้ผู้ประเมินจะได้ทราบว่าเป็นประเมินความก้าวหน้า การประเมินสรุป หรือประเมินเพื่อการบริหาร
2. จะประเมินอะไร ผู้ประเมินต้องศึกษาทำความเข้าใจกับสิ่งที่จะประเมินว่าคืออะไร มีรายละเอียดอย่างไร
3. จะประเมินอย่างไร ผู้ประเมินมองเห็นวิธีการและขั้นตอนของกระบวนการในการประเมิน

สรุปได้ว่า การประเมินผลหมายถึงวิธีการอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศ ที่จะช่วยในการตัดสินใจค่า ตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานให้ดีขึ้น และเหมาะสมยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จำเนียร น้อยท่าช้าง (2523) ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ได้วิจัยเรื่อง "ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการเรียนวิชาอาชีพของเด็กตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521" กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพเหมือนอาชีพตน แต่ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดสอนวิชาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นถึงร้อยละ 93.17 ในการเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองให้เด็กเลือกแผนการเรียนเองและผู้ปกครองและเด็กร่วมกันพิจารณาเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพอใจในวิชาเลือกที่โรงเรียนเปิดสอนอยู่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในการที่จะให้เด็กระดับเดียวกันเรียนวิชาเลือกเหมือนกัน การเรียนวิชาอาชีพ ผู้ปกครองต่างมีความเห็นสมควรให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพอยู่ในโรงเรียน

สงม ลักษณะ (2523) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาสถานภาพการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพและการใช้แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521" กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาการงานและอาชีพ และเจ้าของสถานฝึกงาน อาชีพที่ได้ให้ความร่วมมือในการรับนักเรียนเข้าฝึกงานอาชีพและแม่ตามเขตการศึกษา เขตละ 2 จังหวัด รวม 25 จังหวัด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จัดแผนการเรียนวิชาอาชีพให้เน้นวิชาเลือก คิดเป็นร้อยละ 79.95 โดยจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเองร้อยละ 76.92 ที่จัดให้นักเรียนไปฝึกงานอาชีพในสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียนมีร้อยละ 23.08 สำหรับโรงเรียนที่จัดให้นักเรียนไปฝึกงานอาชีพกับสถานฝึกอาชีพนอกโรงเรียนนั้นนักเรียนส่วนมากร้อยละ 54.52 ใช้แบบฝึกอาชีพกับผู้ปกครองของนักเรียนเอง ส่วนปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพและการจัดให้นักเรียนไปฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียนได้แก่ โรงเรียนยังขาดเอกสารหลักสูตร และคู่มือต่าง ๆ ของบุคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาชีพโดยตรง ขาดสถานที่ เครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ในการสอนวิชาอาชีพ

ผู้ปกครองและนักเรียนไม่สนใจที่จะเลือกเรียนวิชาอาชีพ ต้องการเรียนแต่วิชาการเท่านั้นเพราะมุ่งจะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปอีก ด้านการใช้สถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการฝึกงานของนักเรียนดีพอ จึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร และสถานฝึกงานรับนักเรียนได้จำกัด เพราะเป็นสถานประกอบอาชีพขนาดเล็ก อุปกรณ์มีจำกัด เจ้าของสถานฝึกงานไม่มีเวลาที่จะสอนหรือดูแลนักเรียนได้ทั่วถึง นักเรียนและครูมีทัศนคติความสับสนในการไปใช้สถานฝึกอาชีพนอกโรงเรียน เนื่องจากไม่มีพาหนะรับ-ส่ง ไม่มีค่าใช้จ่ายในการฝึกและการมีเทศ มีปัญหาในการจัดตารางสอน ต้องจัดเวลาพิเศษให้ นักเรียนและครูมีเทศ และระยะเวลาที่ฝึกสั้นหรือน้อยเกินไป การฝึกไม่ต่อเนื่องทำให้ได้ผลไม่สมบูรณ์ นักเรียนไม่เกิดทักษะเพียงพอในอาชีพนั้น

อุษา เหมตะศิลป์ และ คณะ (2524) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการส่งนักเรียนออกไปฝึกงานอาชีพนอกสถานที่ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" พบว่า หมวดวิชาอาชีพที่โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนคือวิชาอาชีพในหมวดเกษตรกรรม หมวดคหกรรมและช่างอุตสาหกรรมตามลำดับ ไม่มีโรงเรียนใดที่ส่งนักเรียนไปศึกษาหาความรู้ในแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระเลย มีปัญหาในการสอนวิชาอาชีพเรียงตามลำดับคือ ขนาดสถานที่ฝึกงาน ขนาดวัสดุอุปกรณ์ และขนาดครูผู้สอนวิชาอาชีพ สำหรับสาเหตุของการไม่ส่งนักเรียนออกฝึกงานอาชีพนอกสถานที่ คือ เห็นว่าสถานประกอบอาชีพอิสระไม่มีปริมาณงานมากพอที่จะส่งนักเรียนไปฝึกงานจังหวัดไม่ประกาศรายชื่อ แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ สถานฝึกงานอาชีพอยู่ห่างไกลโรงเรียนมาก มีปัญหาเรื่องเงินค่าใช้จ่ายของผู้นิเทศและขนาดคำสั่งครูที่จะออกไปนิเทศ

ไชยพร คณิตจิตานนท์ (2525) ได้วิจัยเรื่อง "สภาพการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในเขตการศึกษา 8 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านขนาดครูผู้สอน คู่มือครู อุปกรณ์การสอน โรงฝึกงาน"

พริ้ม เพรา คงชนะ (2526) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน วิชาอาชีพท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 10" พบว่าสื่อการสอนที่ครูผู้สอนใช้ในการเรียนการสอน ครูมิใช่แต่ไม่เพียงพอ ครูผู้สอนศึกษาสื่อการสอนวิชาอาชีพของท้องถิ่น เป็นบางครั้ง และใช้เฉพาะบางบทบางหัวข้อและค้นคว้าจากหนังสืออื่นประกอบหลักสูตร เป็นสื่อการสอนที่ครูผู้สอนใช้มากที่สุด จุลสารประกอบการเรียน เป็นสื่อการสอนที่ครูผู้สอนใช้น้อยที่สุด เกี่ยวกับปัญหาพบว่า มีปัญหาเมื่อไม่ได้รับสื่อการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่นหรือได้รับล่าช้าหรือไม่ครบถ้วนหรือไม่เพียงพอกับความต้องการไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สามารถจัดหาและนำสื่อการเรียน และไม่สามารถประเมินผลได้ตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือการสอนวิชาอาชีพของท้องถิ่นและขาดแคลนอุปกรณ์เกี่ยวกับการทดสอบนอกเหนือจากการใช้การสังเกตและการตรวจงาน

พิสิษฐ์ ธาณี (2526) ได้ทำการวิจัยพบว่า สถานที่สอนและฝึกงานอาชีพเป็นที่ที่ดึงดูดความสนใจให้นักเรียนและคนทั่วไปสนใจวิชาอาชีพในโรงเรียนเพิ่มขึ้น และที่สำคัญคือ การสอนวิชาอาชีพจะได้ผลตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ ก็เพราะมีอาคาร โรงฝึกงานให้นักเรียนได้เข้าไปเรียน และฝึกงานในแขนงวิชาที่เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

โสภณ ไสมดี (2526) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มการงานและอาชีพในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 6" พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนได้ดำเนินการอยู่ในระดับมากในเรื่อง การจัดแผนการเรียน การวางแผนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดและประเมินผลการเรียน และดำเนินการอยู่ในระดับน้อยเกี่ยวกับเรื่องสื่อการเรียนและสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ปรากฏว่า ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนประสบปัญหาอยู่ในระดับมากในเรื่องสื่อการเรียนและเรื่องการจัดแผนการเรียนและประสบปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในเรื่องการวางแผนการสอน สถานที่ที่ใช้สอน และฝึกงาน การวัดผลและประเมินผลการเรียน และเรื่องเทคนิคและวิธีสอน

สุวิทย์ ชื่อตรง (2527) ได้วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง" พบว่า สภาพการเรียนการสอนวิชาอาชีพ การสอนที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย คือ นักเรียนใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อตกลงในการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมืออย่างเคร่งครัด ใช้วิธีการสอนโดยการบรรยาย การพานักเรียนออกไปทัศนศึกษา หรือดูงานด้านวิชาชีพในท้องถิ่น การเชิญวิทยากรหรือบุคลากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมอบหมายงานให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้า การทำรายงานส่ง เป็นรายบุคคล การมอบหมายงานให้นักเรียนร่วมศึกษาค้นคว้าและทำรายงานส่ง เป็นกลุ่ม การให้นักเรียนจัดทำบอร์ดหรือป้ายนิเทศเกี่ยวกับงานอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ในด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ส่วนใหญ่มีความเพียงพอในระดับน้อย

กิตติยา คาระสวัสดิ์ (2528) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรวิชาอาชีพเพิ่มเติม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท" กลุ่มประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาการงานและอาชีพ ครูผู้สอนวิชาอาชีพเพิ่มเติม ครูแนะแนว ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพเพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ นั้นสรุปได้ว่า

โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ 6 ด้าน คือ

1. การจัดแผนการเรียน โรงเรียนจัดแผนการเรียนโดยพิจารณาตามทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ วิชาอาชีพเพิ่มเติมที่เปิดสอนสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของท้องถิ่น
2. เอกสารประกอบหลักสูตร แผนการสอนเป็นเอกสารที่ครูใช้ประกอบการสอนมากที่สุด มีการจัดทำแผนการสอนโดยอาจารย์แต่ละคนจัดทำของตัวเอง และกลุ่มโรงเรียน เป็นผู้จัดทำ
3. สื่อการเรียนการสอน ครูใช้ของจริง เป็นวัสดุอุปกรณ์การสอนมากที่สุด

4. กิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช้สถานฝึกงานอาชีพครูจัด กิจกรรมการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบสาธิต และส่วนใหญ่ไม่ได้นำนักเรียนไปดูงานเกี่ยวกับวิชาอาชีพท้องถิ่น

5. การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการประเมินผลงานเมื่อนักเรียนฝึกปฏิบัติในแต่ละครั้ง และครูให้ความสำคัญในด้านเจตคติและนิสัยในการทำงานมากที่สุด

6. การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีโรงเรียนผู้นำหลักสูตรจำนวนน้อย ที่เหลือโรงเรียนใกล้เคียง โรงเรียนมีการวางแผนการสอนให้เหมาะกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นภายในหมวดวิชา ที่มีการปฏิบัติน้อยคือ กลุ่มโรงเรียนออกนิตเทศติดตามผลงานภายในกลุ่ม และภายในหมวดวิชาการทำงานและอาชีพในโรงเรียน

ภาวิดา หาญวัฒนกุล (2530) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้เอกสารหลักสูตร และ เอกสารประกอบหลักสูตรของครู อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" พบว่า ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้แผนการสอนน้อย มักใช้ประสบการณ์เฉพาะตัว ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้โครงการสอนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดเวลา และเนื้อหา และเลือกใช้คู่มือหลักสูตรมากกว่าหลักสูตรแม่บท และแนวการใช้หลักสูตร

วิเชียร ภู่อุวรรณ (2531) ได้วิจัยเรื่อง "การจัดวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 2" พบว่า ปัญหาในการวัดผล ประเมินผล ปัญหาที่สำคัญ คือ ครูขาดทักษะในการจัดทำข้อสอบการวิเคราะห์ข้อสอบ และหมวดวิชา ขาดการส่งเสริมให้ครูนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน

สุวรรณา คอนขวา (2531) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกงานอาชีพนักเรียน นักศึกษา ในสถานประกอบการของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า "สภาพการดำเนินงานในการฝึกงานอาชีพของสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือรูปแบบที่ดำเนินงานในรูปกรรมการและไม่ใช้ในรูปแบบกรรมการ ในรูปแบบที่ดำเนินงานในรูปคณะกรรมการนี้มีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นที่ปรึกษา ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

ฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นประธานกรรมการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ประสานงาน ส่วนสถานศึกษาที่ไม่ได้ดำเนินงานในรูปแบบกรรมการจะมีหัวหน้างานแนะแนวอาชีพ และจัดหางาน ดำเนินการร่วมกับคณะวิชา โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นที่ปรึกษาและประสานงาน

สภาพปัญหาในการดำเนินงานฝึกงานอาชีพของสถานศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มีปัญหา เกี่ยวกับความไม่พร้อมในเรื่องยานพาหนะจัดส่งนักศึกษาฝึกงาน อาจารย์นิเทศก์มีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาเตรียมการ ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในสถานศึกษา นักศึกษาขาดความพร้อมและไม่ให้ความร่วมมือ ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินผลงานภาคปฏิบัติ ขาดความร่วมมือและความกระตือรือร้นจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจยังไม่เพียงพอ การกำหนดนโยบายขาดหลักเกณฑ์ และวิธีดำเนินการที่ถูกต้อง บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน "

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับเขตการศึกษา 5

สภาพภูมิศาสตร์ สังคม และ เศรษฐกิจ

เขตการศึกษา 5 ประกอบด้วย จังหวัด สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีประชากรประมาณ 3,064,563 คน มีพื้นที่ประมาณ 43,088.1 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดชัยนาท และอุทัยธานี ทิศใต้จดจังหวัดชุมพร ทิศตะวันออกจดจังหวัดสมุทรสาคร และทิศตะวันตกจดเทือกเขาตะนาวศรี จากสภาพที่เป็นลักษณะเฉพาะของเขตการศึกษา 5 ซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ เป็นป่าเขาทางจังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี เป็นที่ราบลุ่มทางจังหวัดสุพรรณบุรี และพื้นที่อยู่ริมฝั่งทะเลติดอ่าวไทย เช่น จังหวัดสมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ทำให้การประกอบอาชีพของประชากรในเขตการศึกษา 5 นี้ มีหลากหลาย เช่น มีการปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และพืชไร่อื่น ๆ การเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลาต่าง ๆ กุ้งก้ามกราม และ กุ้งกุลาดำ การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และประมง

การปกครอง

การปกครองในเขตการศึกษา 5 แยกเป็นรายจังหวัดได้ดังนี้

จังหวัดราชบุรี มี 9 อำเภอได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอโพธาราม
3. อำเภอบ้านโป่ง
4. อำเภอคำเนินสะดวก
5. อำเภอบางแพ
6. อำเภอปากท่อ
7. อำเภอวัดเพลง
8. อำเภอจอมบึง
9. อำเภอสวนผึ้ง

จังหวัดกาญจนบุรี มี 10 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอท่าม่วง
3. อำเภอท่ามะกา
4. อำเภอพนมทวน
5. อำเภอไทรโยค
7. อำเภอห้วยพลอย
8. อำเภอสังขละบุรี
9. อำเภอศรีสวัสดิ์
10. อำเภอเลาขวัญ

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มี 7 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอปราณบุรี
3. อำเภอบางสะพาน
4. อำเภอหัวหิน
5. อำเภอทับสะแก
6. อำเภอกุยบุรี
7. อำเภอบางสะพานน้อย

จังหวัดเพชรบุรี มี 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอเขาย้อย
3. อำเภอบ้านแหลม
4. อำเภอบ้านลาด
5. อำเภอท่ายาง
6. อำเภอชะอำ
7. กิ่งอำเภอหนองหญ้าปล้อง

จังหวัดสมุทรสงคราม มี 3 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภออัมพวา
3. อำเภอบางคนที

จังหวัดสุพรรณบุรี มี 9 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอเดิมบางนางบวช
3. อำเภอสามชุก
4. อำเภอศรีประจันต์
5. อำเภอดอนเจดีย์
6. อำเภอบางปลาม้า
7. อำเภอสองพี่น้อง
8. อำเภออู่ทอง
9. อำเภอดำเนินช้าง
10. กิ่งอำเภอหนองหญ้าไซ

สภาพการศึกษา

เขตการศึกษา 5 มีสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 123 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 40 แห่ง สังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน 16 แห่ง กรมการฝึกหัดครู 3 แห่ง กรมพลศึกษา 1 แห่ง (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 5, 2526)

จากสภาพภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และการศึกษา และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการแนวคิดด้านหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว จะเห็นได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง ซึ่งจะต้องมีการเตรียมการใช้หลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร ในการดำเนินการนี้ ต้องคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียน ผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นสำคัญ